

Yerel’de Mülteci ve Sığınmacılara Yönelik Sosyal Politika Uygulamaları: Balıkesir Örneği*

ÖZ

Türkiye’nin mülteci ve sığınmacılara sosyal politika üretebilmesinin ve sürdürebilmesinde, en büyük etki şüphesiz devlet bütçesiyle arkasında durduğu güçlü ekonomik kaynak aktarımıdır. Ülkemizin bu sosyal politika uygulamalarına verdiği önem kadar, çalışmamıza da konu olan unsur, yerel hizmetin sunumunda görev alan yöneticilerin pratikteki hizmet sunumu ve sığınmacıların tümünü kapsayıcılığıdır. Çalışmamızda, ülkemizin uyguladığı sosyal politikaların yeterli, eksik veya geliştirilmesi gereken yönleri devletimiz adına bu politikaları yerelde uygulayan sosyal politika uygulayıcı kurum ve sivil toplum kuruluşları yöneticileriyle görüşülerek tespit edilmeye çalışılmıştır. Balıkesir ilinde faaliyet gösteren resmi kurum yöneticileri ve STK yetkilileriyle nitel araştırma yöntemlerinden derinlemesine yarı yapılandırılmış mülakat tekniğiyle yapılan görüşmeler konulara ayrılmış ve temalar altında değerlendirilmiştir. Çalışmamızın amacı mülakat gerçekleştirilen katılımcıların tecrübelerini, sığınmacılara yönelik politikalar konusundaki faaliyetlerini, uygulamadaki eksik yönleri ve geleceğe ait planları tespit ederek, yerelde sığınmacılara uygulanan sosyal politika uygulamalarını literatüre kazandırmak hedeflenmiştir. Çalışmamızda birinci bölümde mülteci ve sığınmacıların ülkemizi tercih etme sebepleri ülkelerine geri dönme ihtimali ve vatandaşlık gibi konulara yönelik yönetici görüşleri değerlendirilmiştir. İkinci bölümünde barınma ve sağlık konuları üçüncü bölümde sosyal yardımlara erişim durumları ve çalışma kazanç getirici faaliyetleri dördüncü bölümde eğitim, dil sorunu ve hukuki hakları konusunda yönetici ve yetkililerin görüşlerine başvurulmuştur. Çalışmamız Balıkesir ilinde yetkili 16 kurum ve STK yetkilisine yöneltilen mülteci ve sığınmacılara yönelik, 8 soruya verdikleri yanıtları içermektedir.

Anahtar Kelimeler: Mülteci, Sığınmacı, Suriye, Sosyal Politika, Sosyal Yardım, Yerel Yönetim.

Social Policy Applications of Local Organizations for Refugees and Refugees: Case of Balıkesir

ABSTRACT

The greatest impact in generating social policies of Turkey towards refugees and asylum seekers, the state budget is the source. In addition to the importance that Turkey attaches to these social policy practices, the subject of our study is the practical service delivery of the managers in local services and the inclusion of all asylum seekers. In this study, it is tried to determine the aspects of the social policies applied by our country and the managers of the social policy implementing institutions and non-governmental organizations that apply locally. Interviews with officials of governmental institutions and NGOs working in Balıkesir province through qualitative research methods through in-depth semi-structured interview technique were devoted to topics and evaluated under themes. The aim of this study was to determine the experiences of the interviewed participants, their activities on policies for asylum seekers, the shortcomings in implementation and the plans for the future, and to introduce the social policy practices applied to asylum seekers in the literature. In the first part of our study, the opinions of the administrators about the reasons of refugees and asylum seekers to choose our country and the possibility of returning to their country and citizenship were evaluated. In the second part, housing and health issues, in the third part, access to social assistance and work-earning activities, in the fourth part, the opinions of managers and authorities on education, language problem and legal rights were used. Our study includes answers to 8 questions directed to 16 institutions and NGO officials in Balıkesir.

Keywords: Refugee, Asylum Seeker, Syria, Social Policy, Social Assistance, Local Government Page.

¹ Öğr.Gör, Balıkesir Üniversitesi,
salih.tosun@balikesir.edu.tr

² Dr.Öğr.Üyesi, Çanakkale Onsekiz
Mart Üniversitesi,
hasanazazi@comu.edu.tr

* Bu çalışma Salih TOSUN’un yüksek lisans tezinden türetilmiştir. Çalışma IX. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi’nde sözlü olarak sunulmuş ve bir kısmı tam metin olarak yayınlanmıştır.

1. GİRİŞ

Türkiye coğrafi konum itibariyle her dönem göç akınlarına maruz kalmıştır. Türkiye 2001 ABD - Afganistan savaşı, bunun devamında 2003 ABD- Irak savaşı ve 2010 yılı Arap Baharı ile başlayan Tunus, Mısır, Libya, Suriye, Bahreyn, Cezayir, Ürdün ve Yemen’de büyük çapta; Moritanya, Suudi Arabistan, Umman, Irak, Lübnan ve Fas’ta küçük çapta olmak üzere tüm Arap Dünyasında baş gösteren mitingler, halk ayaklanmaları ve silahlı çatışmalar sonrası ortaya çıkan iltica hareketlerinin merkezi haline gelmiştir(Paksoy ve Karadeniz, 2016:785). Son yüzyılda gerçekleşen coğrafyamıza yakın ülkelerdeki bu iç karışıklıklar, savaş ve terör olayları sonrası ortaya çıkan zorunlu göç mağdurları ülkemize akın etmiş ve etmeye devam etmektedir. Bu zorunlu göçün mağdurları olarak mülteci ve sığınmacılar başta yakın komşu ülkeler olmak üzere gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere iltica etmekte ve bu ülkelerin korumasına ve bakımına ihtiyaç duymaktadır.

Sosyal politika uygulamaları sanayi devrimiyle ön plana çıkarak başta işçileri korumaya yönelik politikalar olarak doğsa da zamanla tüm dezavantajlı grupları ve toplumda çözüm bekleyen tüm konuları kapsamıştır. Ülkemiz sosyal devlet ilkesini 1961 anayasasıyla benimsemiş, devlet politikası olarak günümüze kadar uygulamaya devam etmiştir. Son yüzyılım en büyük dezavantajlı grup kitlelerinden biriside şüphesiz mülteci ve sığınmacılardır. Ülkemizin sosyal politikaya uygulamalarına en çok ihtiyaç duyan kitlelerinden birisi olarak mülteci ve sığınmacı nüfusu kayıtsızlarla beraber 5 milyona dayanmıştır. Mülteci ve sığınmacıların tamamını ülkemiz kamplarda barındırabilecek ekonomik güce sahip olmadığından yüzde doksandan fazlası kamp dışı belirlenmiş illerde ikamet etmektedir. Kamp dışı yaşayan sığınmacıların barınma, eğitim, sağlık, ekonomik gelir, gıda, dil tercümanlık ve hukuki yardım gibi birçok konuda sosyal politika ihtiyacı doğmuştur. Ülkemiz mülteci ve sığınmacılara sosyal yardım ve hizmet uygulama bakımından dünyaya örnek olacak politikalar geliştirmiş ve birçok sığınmacı barındıran ülkelerden daha iyi hizmetler sunmuştur. Fakat bu ağır yük ve ekonomik külfetin sonucunda uygulamada eksik yönler, çözüm bekleyen sorunlar ve geliştirilmesi gereken politikalar mevcuttur.

Sığınmacılara ve mültecilere yönelik literatürde bulunan birçok çalışmada bu sosyal politikaların eksik ve yeterli yönlerine değinilmiştir. Çalışmamızda ise ülkemizin uyguladığı sosyal politikaların yeterli, eksik veya geliştirilmesi gereken yönleri devletimiz adına bu politikaları uygulayan sosyal politika uygulayıcı kurum ve sivil toplum kuruluşları yöneticileriyle görüşülerek tespit edilmeye çalışılmıştır. Balıkesir ilinde faaliyet gösteren resmi kurum yöneticileri ve STK yetkilileriyle nitel araştırma yöntemlerinden derinlemesine yarı yapılandırılmış mülakat tekniğiyle yapılan görüşmeler konulara ayrılmış ve temalar altında değerlendirilmiştir. Çalışmamızda mülakat gerçekleştirilen katılımcıların tecrübesinden, sığınmacılara yönelik politikalar konusundaki faaliyet ve planlarını kavrama açısından görüşme yarı yapılandırılmış geliştirici nitelikte gerçekleştirilmiştir.

Çalışmamızda birinci bölümde mülteci ve sığınmacıların ülkemizi tercih etme sebepleri ülkelerine geri dönme ihtimali ve vatandaşlık gibi konulara yönelik yönetici görüşleri değerlendirilmiştir. İkinci bölümünde barınma ve sağlık konuları üçüncü bölümde sosyal yardımlara erişim durumları ve çalışma kazanç getirici faaliyetleri dördüncü bölümde eğitim, dil sorunu ve hukuki hakları konusunda yönetici ve yetkililerin görüşlerine başvurulmuştur. Çalışmamız Balıkesir ilinde yetkili 16 kurum ve STK yetkilisine yöneltilen mülteci ve sığınmacılara yönelik, 8 soruya verdikleri yanıtları içermektedir.

2. LİTERATÜR TARAMASI

Sosyal politikanın çözüm aradığı konulardan birisi olarak göç Türkiye için son yılların önemli konularından biri haline gelmiştir. Göç olgusuna bakıldığında gerek ortaya çıkış sebepleri gerekse doğurduğu sonuçlarla sosyal politikanın önemli meselelerinden birisi haline gelmiştir. Göç, sadece salt bir nüfus hareketi olmakla kalmayıp, aynı zamanda bir sosyal politika konusu ve sorunu haline almıştır(Taşçı, 2009:199). Türkiye, komşu ülkelerinde ortaya çıkan iç savaş ve terör olayları sonrası ortaya çıkan mülteci ve sığınmacı akınlarına yönelik sosyal politikalar üreten ve uygulayıcılığında tüm sosyo-ekonomik faktörlerle mücadele eden ülke konumundadır. Ülkemizin mülteci ve sığınmacılara sosyal politika üretebilmesinin ve sürdürebilmesinde en büyük etki devlet bütçesiyle arkasında durduğu güçlü ekonomik kaynak aktarımıdır. Ülkemizin bu sosyal politika uygulamalarına verdiği önem kadar çalışmamıza da konu olan diğer önemli konu yerel hizmetin sunumunda görev alan yöneticilerin pratikteki hizmet sunumu ve sığınmacıların tümünü kapsayıcılığıdır. Dünya da ve ülkemizde mülteci ve sığınmacıların genel sorunlarını değerlendirmek, çözümler sunabilmek ve literatüre katkı sağlamak için birçok nitel araştırmalar yapılmıştır. Nitel araştırmanın amaçlardan en önemlisi araştırmaya katılan kişilerin algılarının ve tecrübelerinin ortaya

konmasıdır. Araştırmacılar, bu katılımcıların dış dünyayı nasıl algıladıklarını ve nasıl yorumladıklarını anlamak ve çıkarım yapmak amacıyla onlarla konuşur, onları gözlemler. Araştırmadaki katılımcılar değerli bilgi kaynağı olarak kabul edilir ve onların vereceği cevapları daha önceden oluşturulan sorularla sınırlandırma yerine açık ve esnek bir tutum izlenir ve ilgili araştırma sorusuna ilişkin mümkün olduğu kadar derinlemesine ve ayrıntılı bilgi toplanmaya çalışılır (Yıldırım 1999:12). Çalışmamızda nitel araştırmaların bu yönünden faydalanarak sosyal politika uygulayıcı kurum ve kuruluş yöneticilerinin görüşleri ele alınacaktır. Çalışmamızın bu bölümünde ülkemizde ve dünyada benzer nitel ölçekli çalışmalara yer verilmiştir.

Aslan vd. (2018)'nin çalışmasında Suriye'den Türkiye'ye göç eden Suriyeli vatandaşlara Türk halkının bakış açısını öğrenmek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda araştırmaya gönüllü olarak 14 üniversite öğrencisine yarı yapılandırılmış görüşme formuyla birlikte nitel araştırma veri toplama tekniklerinden görüşme tekniği kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda ulaşılan alt başlıklar iki tema altında toplanmıştır. Tutum teması altında duygu, düşünce ve davranış alt başlıkları bulunurken mültecilerin varlığının doğurguları temasının altında ekonomi, kültürel-toplumsal ve çözüm önerisi alt başlıkları bulunmaktadır.

Çömez Polat ve Kaya(2017)'nin çalışmasında özellikle Suriyelilere yönelik ayrımcı tutumların günlük hayatta ve günlük konuşma pratiklerinde gözlenmesinden yola çıkarak; sığınmacılara yönelik hangi ötekileştirme tarzlarının daha çok kullanıldığı bu araştırmanın temel sorusunu oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklem grubunu farklı şehirlerden gelen ve çeşitli yurtlarda kalan 36 kadın, 9 erkek toplam 45 üniversite öğrencisi ile gerçekleştirmiştir. Bu araştırmada katılımcıların sığınmacılara yönelik tutumlarının ötekileştirme tarzları çerçevesinde değerlendirmek amacıyla demografik bilgi soruları dışında 13 yarı yapılandırılmış soru ve yorumlamaları beklenen 5 gazete başlığı kullanılmıştır. Mülakat çalışması araştırmacılar tarafından yürütülmüştür

Alptekin vd. (2017)'nin çalışmasında; Konya'da, Suriyelilerle yakın ilişki içinde bulunan kurum/kuruluşların, amaçlı örneklem tekniği ile belirlenen 13 temsilci ile yarı yapılandırılmış bir form üzerinden derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Araştırma geçici koruma altındaki Suriyelilerin acil çözüm bekleyen kimlik, barınma, kayıt, dil, eğitim, istihdam ve mevzuat odaklı birtakım sorunlar yaşadıkları ortaya çıkmıştır. Bunlar içerisinde eğitim ve istihdama dair yaşanan sorunların öncelikli olarak ele alınması ve sosyal uyum sürecinin multidisipliner ve çok sektörlü bir yaklaşımla, planlı bir şekilde yönetilmesinin gerek olduğu üzerinde durulmuştur.

Levent ve Çayak (2017) çalışmasında Türkiye'deki Suriyeli öğrencilerin eğitimine yönelik okul yöneticilerinin görüşlerini incelemiştir. Nitel araştırma yöntemlerinden, yüz yüze görüşme yoluyla yarı yapılandırılmış bir görüşme formu kullanılarak İstanbul ili Pendik ve Zeytinburnu ilçelerinde farklı derecelerdeki okullarda görev yapmakta olan 30 okul yöneticisi ile görüşme yapılmıştır. Görüşmeler sonucunda elde edilen veriler nitel araştırma yöntemleri doğrultusunda kodlanarak temalar altında toplanmış ve içerik analizine tabi tutulmuştur. Araştırma bulgularına göre okul yöneticilerinin tamamına yakını, Suriyeli öğrencilerle ilgili olarak gerek kayıt sürecinde gerekse eğitim ve öğretimde en fazla iletişim problemleri yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra katılımcıların büyük bir kısmı, Suriyelilerin eğitiminde öğrenci kayıt sisteminin yetersizliğine dikkat çekmişlerdir.

Uzun ve Bütün (2016)'ün araştırmasında Samsun'un değişik yerlerinde görev yapan ve sınıfında Suriyeli öğrenci olan altı okul öncesi öğretmeni ile nitel araştırma tekniklerinden yarı yapılandırılmış görüşme yapılmıştır. Araştırmada Suriyeli sığınmacı çocukların buldukları eğitim kurumlarına uyum sağlamakta ciddi güçlükler yaşadıkları görülmektedir. Yapılan görüşmelerde bütün katılımcıların birleştiği en önemli ortak noktanın çocukların Türkçe bilmemeleri nedeniyle hem öğretmenleri ile hem de akranları ile iletişim kuramamaları ciddi sorunlar yaşadıklarıdır. Aynı zamanda çocukların ülkemize tam olarak yerleşemedikleri ve sığınmacı konumunda oldukları için beslenme, barınma, temizlik gibi temel ihtiyaçlar noktasında sorunlar yaşadıkları saptanmıştır.

Topkaya ve Akdağ(2016)'in çalışmasında mülteci ve sığınmacı akınlarının Suriye'nin sınır komşusu olan Kilis ilini sosyal, ekonomik ve kültürel açıdan farklı şekillerde etkileri olduğu üzerinde durulmuştur. Çalışma 2014-2015 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği programında öğrenimlerini sürdüren toplam 18 öğretmen adayının Suriyeli sığınmacılara yönelik görüşleri üzerine gerçekleştirilmiştir. Yapılan çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılarak sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yarı yapılandırılmış görüşme formundaki açık uçlu sorulara verdikleri cevaplar içerik analizi yoluyla çözümlenmiştir. Çalışma sonunda elde edilen veriler doğrultusunda Sosyal bilgiler öğretmen adayları, Suriyeli sığınmacıların gelmesiyle birlikte ülkelerinin kıymetini daha iyi anladıklarını, ev kiralılarının sığınmacıların gelmesiyle birlikte artış gösterdiğini, şehrin aşırı derecede kalabalıklaştığını, sığınmacılara yönelik kısmen olumsuz tutum içerisinde olduklarını

belirtmişlerdir. Ayrıca sığınmacılara bireysel olarak parasal yardımda bulduklarını ve devletin sığınmacılara ücretsiz eğitim olanağı sağladığını ifade etmişlerdir.

Edward ve Hines-Martin (2015)'in çalışmasında yabancı kökenli nüfusun artmaya devam ederek ABD'nin iç kesimlerindeki şehirlere doğru genişledikçe, yerel halkın sağlık ve sosyal ihtiyaçların karşılamak için kaynak ve tesislerin yetmeyeceği belirtilmiştir. Bu çalışmanın amacı, hızla büyüyen yabancı nüfusa sahip bir güney metropol kentindeki göçmenler ve mülteciler için sağlık ve sosyal hizmetler sağlayıcılarının perspektiflerini tanımlamaktır. Nitel araştırma yöntemlerinden görüşme tekniğiyle 10 sağlık ve sosyal hizmet sağlayıcısına, derinlemesine mülakatlar yapılmıştır. Sağlayıcıların görüşünde, göçmen ve mültecilerin en büyük ihtiyacı acil sağlık hizmetlerine erişim ve kronik hastalıkların yönetimi olarak belirlendi. Hizmetlerinin önündeki engeller ve kolaylaştırıcılar erişilebilirlik, bulunabilirlik, satın alınabilirlik ve kabul edilebilirlik faktörleriyle ilişkilendirilmiştir.

Farley vd. (2012)'nin çalışmasında Avustralya'nın Brisbane şehrinde yeni gelen mültecilerle çalışan birinci basamak sağlık hizmeti sağlayıcılarının deneyimlerini araştırdı. Beş odak grubuna katılan 36 katılımcıdan (20 genel pratisyen, 5 uygulama hemşiresi ve 11 idari personel) ve dört yarı yapılandırılmış görüşmeden elde edilen veriler analiz edildi. Sonuç olarak büyük bir reform geçiren Avustralya temel sağlık hizmetleri için mülteci ve sığınmacılara sunulan hizmet önem arz etmektedir. Çalışmadaki katılımcılar güçlüklerle rağmen, mültecilerle çalışma konusunda kararlı ve hevesli olduklarını belirtmişlerdir. Bu yönden Brisbane'de uzmanlaşmış bir mülteci sağlık servisinin kurulması, sağlayıcıların mülteci sağlık bakımı sağlama kapasitesini geliştirmiştir. Bununla birlikte, sağlık hizmeti sağlayıcıları mülteci ve sığınmacılara yönelik çoğu uygulamalara çözümler ararken kendilerini yalıtılmış hissederken daha fazla destek ve daha koordineli bir yaklaşım ihtiyacı vurgulanmaktadır.

Fennelly, Katherine (2006)'nin nitel çalışmasının amacı, göçmen ve mültecilerin ihtiyaçlarını ve bunların yoksulluk ve göç sonrası streslerden nasıl etkilendiklerini daha iyi anlamaktır. Veriler, ABD'nin Minnesota eyaletinde göçmenlerle çalışan 62 sağlık ve sosyal hizmet sağlayıcı ile derinlemesine görüşülerek elde edilmiştir. Kendi ülkelerinde işkence veya ağır mahrum bırakma mağduru olan birçok mülteciye ABD ev sahipliği yapmasına rağmen, sağlayıcıların çoğunluğu, mültecilerin sağlık koşullarıyla ilgili ihtiyaçlardan ziyade, temel ihtiyaçlarını, uygun fiyatlı konut, iş ve sağlık hizmetlerine erişim olarak tanımlamıştır. Katılımcıların açık uçlu yorumlarından anlaşılan, göçmenlerin göç sonrası yaşam deneyimleri sağlığını ve refahını tehlikeye atan somut streslere yol açtığını göstermiştir.

Yukarıda atfedilen çalışmalarda da görüldüğü üzere mülteci ve sığınmacıların kendi ülkelerinden çıkıp başka bir ülkeye sığınmalarıyla beraber temel ihtiyaçları ön plana çıkmaktadır. Bu temel ihtiyaçlar kendi ekonomik imkanlarının yetersizliğinden dolayı sığındıkları ülkelerin sosyal yardım ve hizmetleri doğrultusunda karşılanmaktadır. Bu noktada barınma, sağlık, eğitim, çalışma, dil, hukuki haklar ve ötekileştirme gibi tüm sorunlarının çözümünde bu hizmetleri sağlayıcı şahıslar ya da sivil hak ön plana çıkmaktadır. Çalışmamız hem literatüre katkıda bulunmak hem de devletin yerelde sosyal politika uygulamalarından sorumlu yöneticilerin ve tüm sosyal sorunların çözümünde aktif rol alan STK yöneticilerinin nitel yöntemler ışığında görüşleriyle gerçek saha uygulamaları ve eksik yönleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

3. YÖNTEM

Araştırmalar yapılan konular üzerine, insanların kendi bağlamında görüşleri ele alınarak, insanların onlara yükledikleri anlamlar açısından yorumlanabilir. Nitel araştırma, farklı disiplinleri birleştirerek, bütünü kapsayan bir bakış açısını esas alarak, araştırma problemini, yorumlayan bir yöntemdir. Nitel araştırmanın kullanıldığı çalışmanın bu bölümünde görüşme tekniği uygulanmıştır. Araştırmaya katılan bireylerin yönlendirilen belli bir konuda duygu ve düşüncelerini kendine özgü anlatma etkinliği olarak görüşmeyi tanımlayabiliriz. Görüşme tekniğinin amacı bireyin fikir ve düşünce dünyasına girerek onun bakış açısını anlamaya çalışmaktır. Görüşme yoluyla araştırılan konu hakkında bireyin deneyimleri, tutumları, düşünceleri, niyetleri, yorumları, zihinsel algıları ve tepkileri gibi gözlenemeyen bilgilere ve fikirlere erişilmesi istenir (Karataş 2015: 63-71).

Bu çalışmanın amacı, ülkemizin kabul ettiği kamp dışı yaşayan sığınmacıların yaşam koşulları, sosyal yardım ve hizmetlerden faydalanma durumlarının yeterli veya yetersizliğini tespit etme de bu hizmet kollarındaki idarecilerin düşüncelerini ortaya koymaktır. Bu kapsamda ülkemiz yönetimi adına sığınmacılara yardım kollarında aktif bulunan kamu ve STK idarecilerine bazı sorular sorulmuş, bu sorularla reelde, pratik uygulama durumu görülmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda araştırmanın cevap aradığı temel sorular şu şekildedir:

Ülkemizde yaşayan sığınmacılar ve ilgili devlet kolları ile birlikte STK yetkililerine göre kamp dışı yaşayan sığınmacılara yönelik devletimizce ve STK'larca yeterli sosyal yardım ve hizmet uygulanmış mıdır?

Araştırmanın cevap aradığı bu temel sorunun yanında şu alt sorulara da cevap aranmaktadır.

Yöneticilere göre ülkemiz sığınmacılara pratikte veriler ışığında ne kadar sosyal yardım ve hizmet uygulaması yapmıştır?

Ülkemiz kamp içi yaşayan sığınmacılara ilk anda afet yönetimi kapsamında değerlendirmiş fakat kısa süreli afet yönetimi ve sosyal yardımı uygulamasından çıkarak neden uzun süreli sosyal hizmet uygulamasına devam etmektedir?

Yöneticilere göre ülkemizdeki sığınmacılar sosyal yardım ve hizmetlere erişim yollarını bilmekte ve kullanabilmekte midir?

Yöneticilere göre sığınmacılar için barınma, sağlık, çalışma, eğitim, dil ve hukuki destek konularında ne tür durumlarını iyileştirici politikalar üretilebilir?

Çalışmanın temel öngörüsü ise ülkemiz kamp içi yaşayan sığınmacılara hukuksal zemin ve sayısal veriler ışığında yeterli yardım uygulamalarında bulunmuştur. Fakat kamp dışı yaşayan sığınmacılar için yeterli sosyal politika uygulamaları yapılamadığı öngörülmektedir. Bu durumun yetkililere yönlendirilen sorularla hem sığınmacıların yaşadığı süreç hakkındaki bilgi düzeyleri hem de sistemin eksik ya da yeterli yönlerinin uygulayıcılardaki görüntüsü elde edilmeye çalışılmıştır.

Sosyal politika uygulayıcı kurum ve kuruluş yöneticileri mülteci ve sığınmacılara yönelik sosyal politika uygulamaları konusunda etkili, kapsayıcı, geliştirici ve iyileştirici politikaları üretmekte yetersizdirler.

Belirlenen bu temel hipotezin çerçevesinde çalışmanın alt hipotezleri şu şekildedir:

Sığınmacılara kısa süreli afet yönetimi sosyal yardım uygulamaları yerine uzun süreli ve kamp dışı sığınmacıları da kapsayıcı sosyal politika sistemine geçilmelidir.

Kamp dışı yaşayan sığınmacılar ülkemizde barınma konusunda devlet ve STK'lardan yeterli yardımı görmemektedir.

Dezavantajlı grup olan sığınmacıların yaşam şartlarını ve hayat standardını iyileştirici politikalar öngörülmeli ve tüm sistemi buna teşvik etmek gerekmektedir.

3.1. Araştırma Süreci ve Hazırlık Aşaması

Araştırmanın sürecinin öncesini ve sonrasını kapsayan zaman diliminde ister faydacı ister salt bilme amacıyla sistemli bilgi edinme yöntemidir. Bilimsel araştırma literatüre kuramsal katkı sunmak amacıyla olabileceği gibi uygulamada karşılaşılan sorunlara çözüm getirmek amacıyla da yapılabilir (Yılmaz ve Yenihan, 2015: 113). Bilimsel araştırma süreci için olayların gözlenmesi ve bilgilerin toplanması sırasında belli bir düzene ve sistematığa göre hareket edilip bulguların düzenli bir şekilde sınıflandırılması önemsenmektedir.

Araştırmanın kuramsal çerçevesini sığınmacılara uygulanan sosyal yardım ve hizmetlerin değerlendirilmesinde uygulamayı sağlayıcı organların bakış açısı ve faydalanicıların yeterli ya da yetersiz bulunduğu yönleri tüme varımla değerlendirerek rasyonel durumu ortaya koymaktır. Çalışmanın yürütüldüğü alan Balıkesir'de sığınmacılara sosyal politika konularında hizmet üreten yetkili makamlar ve STK yetkililerinden oluşmaktadır. Çalışmanın konusu gerek devlet gerek STK yetkililerinin görüşleri ile kamp dışı yaşayan sığınmacıların sosyal politikalardan yararlanma konusundaki durumu, ortaya konarak yeterlilik ve yetersizlikler tespit edilmeye çalışılmıştır.

Bu çalışmada sığınmacılar uygulanan politikaların yeterliliğinin yanında eksik yönlerinin de görülerek maksimum fayda sağlayıcı çözüm önerileri ve geleceğe yönelik tamamlayıcı plan oluşturmada faydalınım kazanmak istenmiştir.

3.2. Araştırma Kapsamı ve Yöntemi

Araştırmamız ülkemiz adına Balıkesir ilimizde sığınmacılara yönelik sosyal politikada yetkili 16 kamu ve STK temsilcilerini kapsamaktadır. Bu çalışma grubuna yarı yapılandırılmış derinlemesine mülakat tekniği kullanılarak görüşmeler yapılmıştır. Mülakat türleri kendi arasında yapılandırılmış, yapılandırılmamış ve yarı yapılandırılmış

olmak üzere üçlü sınıflandırmaya ayrılmaktadır. Yarı yapılandırılmış ve yapılandırılmamış mülakat türleri incelendiğinde standart bir soru setinin hazırlandığı ancak görüşme esnasında konuyla ilgili soruların geliştirildiği derinlemesine bir görüşme tekniğidir (Yılmaz ve Yenihan, 2015: 113).

Örnekleme seçiminden önce araştırma evreni seçilmiştir. Bu araştırma evreni Türkiye Cumhuriyetine sığınan dört milyona yakın kayıtlı sığınmacıyı sosyal politika üreten ve uygulayan devlet organları ve STK yöneticilerini ifade etmektedir. Evren seçildikten sonra örnekleme de olasılığa dayalı basit tesadüfi örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu kapsamda ülkemiz 81 ilini temsilen Balıkesir ilindeki AFAD, Göç İdaresi, Sağlık Müdürlüğü, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Müdürlüğü, Büyükşehir Belediyesi, Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü, STK'lar olarak ASAM, İHH ve Beşir Der yetkililerini kapsamaktadır.

3.2.1. Nitel Araştırma Aşaması

Nitel araştırma, insanın kendi sırlarını çözmek ve toplumsal sistemlerin derinliklerini keşfetmek üzere kendi çabasıyla biçimlendirdiği ve geliştirdiği bilgi üretme yollarıdır. Nitel yöntemle tasarlanmış araştırmalarda araştırmacı bir ilave sorularla gerçekliğin izini sürer ve muhatabı olduğu kişinin öznel bakış açısına önem vererek sistemli bir şekilde bilgileri ortaya koyar (Karataş, 2015: 63). Nitel görüşmeler çeşitli şekillerde sınıflandırılmıştır, birçok çağdaş metin nitel görüşmeleri yapılandırılmamış, yarı yapılandırılmış ve yapılandırılmış olarak gevşek bir şekilde farklılaştırmaktadır (Dicicco Bloom, Crabtree, 2006: 314-315). Görüşme tekniği temel veri toplama da başka insanları anlamak için kullanılan en güçlü yöntemlerden ayrıca sosyal bilimlerde kullanılan en sık yöntemlerden biridir (Yılmaz ve Yenihan, 2015: 113).

Konu gereği daha önce bu ölçek de bir araştırmanın yapılmamış olması nitel yöntemlerin seçilmesinde etkili olmuştur. Burada idarecilere yönlendirilen sorularla hem sığınmacıların yaşadığı süreç hakkındaki bilgi düzeyleri hem de sistemin eksik ya da yeterli yönleri uygulayıcılar tarafından görüntüsü elde edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca sistemde etkinliği olanların sisteme önerileri ve geliştirilebilir yönlerini açıklaması sağlanmıştır.

İdarecilerle görüşmede hem tecrübelerini yansıtmaları sağlanırken eksik yönleri açıklığa kavuşturmaları, yeterli durumları teyit etmeleri sağlanmıştır. Kişisel bilgileri onaylarına sunulmuş ve söylemleri tekrar kendilerine kontrol ettirilerek onaylandıktan sonra çalışmaya konulmuştur. İdarecilerin çoğuyla önceden telefonla randevu alınıp makamında ziyaret gerçekleştirilip yüz yüze görüşme sağlanmış bazılarıyla da telefonda iletişime geçilmiştir. Görüşülen idarecilerden bazıları isimlerinin çalışmanın içinde bulunabileceğini lakin görüşlerinin isimlendirilmesini istemedikleri için idareci görüşleri mülakat "M" olarak numaralandırılacaktır. Görüşmelerde idarecilerin ses kaydına müsaade etmemelerinden dolayı yazılı doküman olarak alınmış ve bilgisayar ortamına aktarılmıştır.

3.2.2. İçerik Analizi

Elde edilen verileri açıklayabilmek amacıyla kavramlara ayırarak kavramlarla ilişkilendirilmesi içerik analizi olarak adlandırılır. Temelde benzer olan veriler anlaşılır biçimde yorumlanarak, belirlenmiş temalar ve kavramlar çerçevesinde birleştirilmiştir (Yılmaz ve Yenihan, 2015: 113). Elde edilen veriler kavramsallaştırılarak düzenlenip bu verilere göre temalar oluşturulmaya çalışılmıştır. İçerik analizinde temel amaç toplanan verileri açıklamayı sağlayacak kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır (Karataş, 2015: 74). Betimsel analizle belirtilen ve yorumlanan veriler, içerik analizi sayesinde derinlemesine işlenerek yeni kavramlar keşfedilir. İçerik analizinde temelde amaç, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve okuyucunun anlayabileceği şekilde düzenleyerek yorumlamaktır.

Çalışmada sorulan sorular belirli kavramlarla bir araya getirilerek temalar oluşturulmuş bu başlıklarda sorulardan çıkan sonuçlar incelenmiş, derlenmiştir. Bu temalarla ilgili görüşmelerde sorulan sorulara verilen cevaplar tablolarla eklenmiştir. Bu soruların cevaplarından anlaşılan sonuçların yine temaların devamında açıklanmış ve bulgular yorumlanmıştır. Çalışmanın bu bölümünde mülakat verileri içinden rassal olarak seçilen her tema da beş mülakata yer verilmiş, mülakatların tamamı yüksek lisans tezinin ekler kısmına (Ek-4) verileri olarak eklenmiştir.

4. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Çalışmanın bu bölümünde yarı biçimsel mülakatlar üzerinde yapılan içerik analizleri yapılmış, Balıkesirli yönetici katılımcı grubunun görüşleri değerlendirilmiş, farklı düşünceleri vurgulanmıştır.

Birinci bölümde Balıkesirli yöneticilere göre, sığınmacıların sosyolojik açıdan Türkiye'yi seçme sebepleri ve sığındıkları ülkede geleceğe yönelik düşünceleri iki temada karşılaştırılmıştır.

İkinci bölümde sığınmacıların hayati devamlılığı için önem arz eden sorunlardan olan barınma ve sağlıkla ilgili durumları işlenmiş, yönetici katılımcı grubunun görüşleri iki tema da açıklanmış, Balıkesir'deki sığınmacılara sağladıkları sosyal politikalar değerlendirilmiştir.

Üçüncü bölümde sığınmacıların hayatlarının devamını sağlamak amacıyla kazanç elde etmek için çalışma hayatı ve iş imkânları, yine geçimlerini sağlamada devlet ya da STK'ların sosyal yardım ve desteklerinin yeri ve katkısını ölçmeye yönelik temalar oluşturulmuştur. Ayrıca sığınmacıların çocukları için ülkemizin eğitim desteği ve dil konusundaki sıkıntıları gözlenmiş, bu konular sosyal politika yöneticilerinin görüşleri açısından temalarda değerlendirilerek, farklı yönleri ayrıca değerlendirilmiştir.

Çalışmanın dördüncü bölümünde; sığınmacıların hukuki hakları konularındaki bilgi düzeyleri, ülkemizdeki hukuksal sorunları ve sağlanan destekler hakkındaki yöneticilerin görüşleri belirtilmiştir. Yönetici katılımcı grubunun sığınmacıların hukuki haklarının korunmasıyla ilgili görüşleri, sağlanan destekler, temalarla açıklanmıştır.

Çalışmanın bu bölümlerinde sosyal politika kurum ve kuruluş yöneticilerine, sığınmacılara ülkemizce uygulanan sosyal yardımların etkinliği, sağlanan sosyal yardım ve hizmetlerle ilgili düşüncelerini açık, sınırsız belirtebilecekleri geliştirici sorular sorulmuştur. Katılımcılar tarafından sorulara verilen cevaplar aynı sonuca varılan durumlar açısından, temalarda yüzdeler olarak açıklanmıştır. Temalar bütün farklı yönleriyle ayrıca ele alınarak azda olsa ortaya çıkan farklı görüşler sonuçsal olarak değerlendirilerek, tüm katılımcıların görüşleri dikkate alınmıştır.

4.1. Araştırma Kapsamında Görüşülen ve Fikirleri Alınan Yöneticilere Yönelik Bilgiler

Çalışmanın bu bölümünde Balıkesir ilinde sığınmacılara sunulabilecek sosyal yardım ve hizmet kollarının idari yapılarında yetkili, sığınmacılara sosyal yardım ve hizmet uygulamaları yürüten yönetici bilgileri Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Görüşme Yapılan Yöneticilere Yönelik Bilgiler.

	Görüşülen Yönetici	Kurumu	Görevi	Görüşme Türü	Görüşme Tarihi
1	Bayram ŞAHİN	Balıkesir İl Afet Acil Durum Müdürlüğü	İl Müdürü	Yüz yüze	01.11.2016
2	Hulusi ÖZTÜRK	Balıkesir İl Göç İdaresi Müdürlüğü	İl Müdürü	Yüz yüze	01.11.2016
3	Ahmet ERDOĞDU	Balıkesir Karesi İlçe Kaymakamlığı	Kaymakam	Yüz yüze	03.11.2016
4	Servet KOCAÖZ	Balıkesir İl Sağlık Müdürlüğü	İl Müdürü	Yüz yüze	03.11.2016
5	Ahmet MEYDAN	Balıkesir Büyükşehir Belediyesi Sağlık ve Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü	Müdür	Yüz yüze	09.11.2016
6	Ramazan KONAKBAY	Balıkesir Karesi İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü	İlçe Müdürü	Yüz yüze	09.11.2016
7	Recep CEYLAN	Balıkesir Ulusal Medikal Kurtarma Ekibi	Koordinatör	Yüz yüze	09.11.2016
8	Jale BAYRAKTAR	Türk Eğitim Vakfı Balıkesir Şubesi	Yürütme Kurulu Başkanı	Yüz yüze	09.11.2016
9	Ayşe YILMAZ	Balıkesir Büyükşehir Belediyesi Beyaz Masa Hizmetleri	Koordinatör	Yüz yüze	15.11.2016
10	Hüseyin GÜNDOĞAN	Türk Kızılayı Balıkesir Şubesi	İl Başkanı	Yüz yüze	15.11.2016

11	Melike ÇETİNDEMİR	Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği-ASAM Balıkesir Şubesi	Koordinatör	Yüz yüze	15.11.2016
12	Melek AKAT	Balıkesir Sağlık Afet Koordinasyon Merkezi	Koordinatör	Yüz yüze	22.11.2016
13	Hakan TOLGA	Balıkesir İl Sağlık Müdürlüğü Acil ve Afetlerde Sağlık Hizmetleri Şubesi	Şube Müdürü	Yüz yüze	22.11.2016
14	Mustafa CANSEVEN	Balıkesir Halk Eğitim Merkezi Müdürlüğü	İl Müdürü	Yüz yüze	22.11.2016
15	Üzeyir ŞEN	Balıkesir Beşir Derneği	İl Başkanı	Yüz yüze	22.11.2016
16	Halil İbrahim ÖZSOY	Balıkesir İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım(İHH) Derneği	İl Başkanı	Telefonla	25.11.2016

Görüşme yapılan yöneticilerin bazıları mülakatlar bölümünde isimlerinin verilmelerini tercih etmeyeceklerini bildirmelerinden dolayı mülakat tablolarında her bir görüşmeci “M” harfi ile temsil edilecektir.

4.2. Yöneticilerin Sığınmacıların Sorunlarına ve Sığınmacılara Sağlanan Sosyal Yardımların Değerlendirilmesine Yönelik Analizleri

Türkiye'nin sığınmacılara yönelik sosyal yardım ve hizmet uygulamalarının pratikteki durumunun gözlenmesi açısından, aynı zamanda sorunların ve eksik yönlerin görülmesi bunlara yönelik çözüm önerilerinin öngörülmesi adına, rassal olarak seçilmiş, Balıkesir sosyal politika uygulayıcı kurum ve STK'ların yöneticilerinden 16 kişiyle yapılan görüşmelerden oluşmaktadır. Sığınmacıların ülkemizce sağlanan yardımlardan faydalanmalarını ve sorunlarını, il bazında sosyal politika uygulayıcı makamların gözünden görmek adına, Balıkesir ilindeki kurum ve STK yöneticileriyle çoğu yüz yüze olmak üzere telefonla da görüşmeler yapılmıştır. Bu değerlendirme de kullanılan kriterler ve kullanılan sistemlere yönelik analizler yapılan mülakatlar çerçevesinde değerlendirilecektir.

4.2.1. Sığınmacıların Mevcut Durumlarına Yöneticilerin Sosyolojik Bakış Açısı

Sığınmacıların ülkemizi sığınma amaçlı seçme sebeplerinin neler olabileceği yöneticiler açısından ele alınarak etkinliği izlenmiş ve bunlar değerlendirilmiştir. Ayrıca yöneticilerden sığınmacıların ülkemizdeki kalıcılığının devamlılığı veya geri dönme durumlarını değerlendirmeleri istenmiştir. Aynı zaman da gündemimizde yer alan vatandaşlık verilmesi düşüncesinin yönetici görüşlerindeki durumu öğrenilmeye çalışılmıştır. Bu durumlar “Türkiye'nin seçilmesinin nedenleri” ve “Geleceği görülemeyen sığınmacılar” temalarıyla iki grup içinde karşılaştırma yapılarak değerlendirilmiştir.

Tema 1: Türkiye'nin Seçilmesinin Nedenleri

Katılımcılarla yapılan görüşmelerde, sığınmacıların Türkiye'yi seçme nedeni ve tercih etmelerinin sebepleri aranmıştır. Bu kapsamda yukarıda da belirtildiği gibi farklı ülkelere gelen sığınmacılarla ilgili, sosyal hizmet yetkililerine sorular yöneltilmiştir. Genel olarak baktığımızda ülkemiz son zamanlarda Orta Doğu kaynaklı göçlere zaten istemli olarak kapılarını açmış, sığınmacılara yönelik koruyucu politikalar üretmiştir. Fakat asıl olan açık kapı politikamız mı, yakın olmamız mı ya da seçeneksizlik durumu mu, bu gibi birçok cevap aranan faktör kendini göstermektedir. Asya ve Afrika'da iç karışıklığı bulunan ve düzelmeye zaman alacak olan ülkelerin göçü seçen ve mülteci ve sığınmacı olan vatandaşları için refah bir yaşam hayaliyle süsledikleri Avrupa ülkelerine bir giriş kapısı gördükleri Türkiye seçme sebeplerini artırmaktadır. Türkiye diğer birçok ülkeye nazaran olayların başlangıcından itibaren kapılarını açması aynı zamanda güvenli iç karışıklığı olmayan daha ekonomik bir ülke olması etkili olmaktadır. Yöneticilerden de vurgulanması beklenen güven ve geleceğe yönelik istikrar vadeden aynı zamanda Müslüman ülke olarak aynı dini inanışa sahip Türkiye, sığınmacıların dini anlamda rahat olacağını ve dini kültürün getirdiği hoşgörü anlayışıyla onlara sahip çıkılacağına bilindiğidir.

Tablo 2. Katılımcıların Güvenli, Yakın, Ucuz ve Müslüman Türkiye Vurgusu.

Araştırma Sonuçlarına Göre Katılımcıların Vurguları		Mülakat Sonuçları
Yöneticiler	Güvenli, Yakın, Müslüman Bir Ülke Türkiye	16/16

Araştırma sonuçlarına göre; ülkemiz sosyal hizmet ağını temsilen görüşülen Balıkesirli idareciler, Türkiye'nin tercih edilmesinin Müslüman, güvenli ve ekonomik bir ülke olmasının yüzde 100'ü önemli sebep olduğunu düşünmektedir.

Görüşme yapılan Balıkesir ilindeki resmi kurum ve STK yöneticilerinin, sığınmacıların ülkemizi seçme sebepleriyle ilgili düşüncelerini Tablo 3'de şu şekilde ifade etmektedirler.

Tablo 3. Türkiye'yi Sığınmacıların Seçmesinde Balıkesir Yöneticilerinin Güvenli, Yakın ve Müslüman Ülke Olmasıyla İlgili Mülakat Verileri.

M1	“Türkiye Orta Doğu ülkelerine komşu ülkesi en yakın güvenilebilir ülkelerden birisidir. Ayrıca biz İslam ülkesiyiz, gelen sığınmacıları dini anlayışımız gereği muhacir kabul ettik ve ensarlık görevimizi layıkıyla yaptığımızdan Türkiye'yi tercih ettiklerini düşünüyorum.”
M2	“Yoğun sığınmacı akınlarında, ülkemizin başlıca tercih edilme sebebi bence yakın olması tabii ki buna aynı din yakın kültür de eklenince cezbedici bir durumdur. Aynı zamanda sığınmacılar için kısıtlı seçenek olması yani başka alternatiflerinin olmaması ülkemizi tercih etmelerini sağlamıştır.”
M3	“Sığınmacıların zaten savaş içinde ülkelerden kaçtığından dolayı ülkemize de çok sayıda geldiklerinden bence öncelik kriterleri ülkemizi güvenli bulmaları diyebilirim. Diğer önemli bir etkeninde Avrupa'ya geçiş amaçlı fikre sahip olarak ülkemizi köprü olarak düşünmüş olabilirler. Ülkemizin Müslüman bir ülke olması ve sosyal politikadaki uygulayıcı tavrımızda Türkiye'ye sığınmacıları çekmiş olabilir.”
M4	“Ülkemizin tüm ülkeler sınırlarını kapatırken açık kapı politikası uygulaması ve sığınmacıları kabul ederken sosyal politika hizmetlerindeki cezbedici tutumu aktif rol oynamıştır. Aynı zaman da ülkemizin güvenli ve Müslüman oluşu da gelen sığınmacıların buradaki yaşam biçimi rahatlığı açısından önemli görülmüş olabilir.”
M5	“Sığınmacılar öncelikle Türk halkından zarar gelmeyeceğini düşünerek güvenilir bir ülke olarak görmektedirler. Somali gibi ülkelerden gelen sığınmacılar, genellikle gelişmiş başka bir ülkeye mülteciliği kabul edilmiş geçici olarak barınmak ya da üçüncü bir ülkeye yönelik işlemlerini Türkiye üzerinde yapmak amaçlı seçmektedirler. Avrupa ülkelerine geçiş de bir durak ya da köprü olarak görmektedirler. Ayrıca sığınmacıların çoğunun Türk halkına sevgi beslediğini ve İslami açıdan güvendiklerini düşünüyorum.”

Değerlendirme

Rassal olarak seçilen yöneticilerin görüşlerine bakıldığında büyük oranda ülkemizin sığınmacılar tarafından güvenli, yakın ve Müslüman olması başlıca etmenlerden dolayı seçilme sebebini oluşturmuştur. Ayrıca bu sebebin yanında farklı düşüncelerde saptanmıştır. Yöneticilere göre kültürel yakınlığın önemli bir seçim aracı olduğu düşünülürken, akrabalık bağları bir sebep olarak görülmüştür.

Görüşlere baktığımızda özellikle ülkemizin güvenli yapısı vurgulanmış ve istikrarın devamlılığı gelecek planları oluşturmaya yetmiştir. Savaş ve iç karışıklık durumlarının özellikle İslam ülkelerinde yoğun olduğundan dolayı, İslami yapıya sahip ülkelerden kaçarken sığınacakları ülkelerin İslam'ın verebileceği hoş görü anlayışı ve din kardeşliği duygularıyla daha kolay kabul görebileceklerini düşünebilecekleri, çekici bir neden olarak görülmüştür. Ayrıca önemli noktalardan birisi ülkemizi transfer ülkesi olarak ve gelişmiş bir ülkeye geçme aracı olarak görebilecekleri üzerinde durulmuştur. Yöneticiler bu nedenin yanında din kardeşliği düşüncesinin ağır bastığını ve İslami hoşgörüyü çabuk kabul edildiğini ve bireysel yardım konusunda da dini inanç duygularının ağır bastığını ifade ettiklerini görmektediriz.

Tema 2: Geleceği Belirlenemeyen ve Öngörülemeyen Sığınmacılar

Ülkemizdeki sığınmacılarla ilgili önemli merak konularından birisi ülkelerine geri dönecekler mi, daha doğrusu dönmeyi isterler mi ya da vatandaşlık verilse kabul ederler mi? Ülkemizdeki sığınmacı potansiyeli zaten uzun

süredir iç karışıklığı durmayan güvenin sağlanamadığı Irak, Suriye, Somali ve Afganistan gibi ülkeler kaynaklıdır. Bu ülkelere bakıldığında güven ortamının uzun vadede sağlanamayacağı tahmin edildiği için de anlaşılacağı gibi geri dönme umutlarını neredeyse kaybetmişlerdir. Özellikle Afganistan ve Irak gibi uzun dönem savaş halinin sürdüğü buna Suriye ve Somali gibi durmak bilmeyen ve giderek artan iç karışıklığı ve terör örgütlerinin varlığıyla yaşamın zorlaştığı, ülkelere sığınmacıların geri dönüşünü engellerken umutlarını da bitirmektedir.

Ülkemiz de tartışılmalı konulardan birisi olan vatandaşlık konusu her insanın birden çok ülke vatandaşı olmak istemesi ve sağlayacağı statü ve imkanlardan faydalanmak isteyeceği gibi sığınmacılarda bunu fazlasıyla istemektedirler. Ülkemizde barınan sığınmacılar, menşei oldukları ülkelerindeki çatışma halini ve süre giden güvensizlik durumunu kaygı ile izleyerek, verilirse Türk vatandaşı olmayı, bununla beraber ülkelerine geri dönmeyi düşünmektedir. Bu konuya bakıldığında önemli bir durum yöneticilerimiz bu düşünceyi paylaşmamakla beraber, güvenli ortamın oluşturulduğunda ülkelere döneceklerini düşünmektedir.

Tablo 4. Katılımcıların Türkiye’de Yaşama veya Ülkelerine Geri Dönme Vurgusu.

Araştırma Sonuçlarına Göre Katılımcıların Vurguları	Mülakat Sonuçları
Yöneticiler	Türkiye’de yaşamak ve başka üçüncü bir ülkeye geçiş yapmak
	16/8

Araştırma sonuçlarına göre ülkemizde sığınmacılara sosyal politika sunan kurumlar adına görüşme yapılan Balıkesirli idarecilerin yüzde 50’si sığınmacıların üçüncü bir ülkeye geçmek istediğini, ülkelerine geri dönmeyeceklerini, başka gelişmiş ülkelere gidemeyenlerin Türkiye’de yaşayacaklarını düşünmektedirler. Yöneticilerin geri kalan yüzde 50’si ise ülkelerinde güven ortamının sağlanmasıyla ve göçe sebep olan faktörlerin düzelmesiyle geri döneceklerini düşünmektedirler. Yöneticilerin çoğu vatandaşlık verilmesi konusunu güncel siyasal bir konu olarak görüp, karar belirtmek istememekte geri kalan bölümü vatandaşlığın nitelikli, ülkemize faydası olabilecek sığınmacılara verilmesi kanısındadır.

Görüşme yapılan Balıkesir ilindeki resmi kurum ve STK yöneticileri sığınmacıların geleceğe yönelik planları, geri dönme ya da kalma istekleri ve sığınmacılara vatandaşlık verilmesiyle ilgili düşüncelerini Tablo 5.’de şu şekilde ifade etmektedirler.

Tablo 5. Yönetici Katılımcıların Sığınmacıların Geleceğe Yönelik Planları ve Vatandaşlık Sağlanmasıyla İlgili Mülakat Verileri.

M1	“Menşei ülkelerinden iltica etmelerini gerektirecek nedenler ortadan kalktığında birçok kişinin ülkesine geri döneceğini düşünüyorum. Vatandaşlık konusunda ise; konunun vatandaşlık vermek ya da vermemek üzerinden yürümesini anlamsız buluyorum. Şu an mülteci statü değerlendirmesi Türkiye Cumhuriyeti tarafından yapılabilsydi (coğrafi çekince olmasaydı) zaten statü almış kişiler üzerinden vatandaşlık hakkı kazanıp kazanamayacakları da değerlendirilmiş olurdu. Suriyeliler özelinde kitlesel bir akın söz konusu olduğu için bu konuya normal iltica prosedürün den daha farklı yaklaşmak gerekiyor. Şu an yapılabilecek kısaca kriz müdahalesi diyebiliriz.”
M2	“Sığınmacılar arasında kendi ülkelerinde siyasi ve ekonomik gücü olanları geri dönmek isterler, geri kalan fakir kesim dönmek istemez, ülkemizde kalmak ister. Sığınmacılar gelecekte ülkelerinin gidişatı düzelmez ve istikrar sağlanmazsa, gelişmiş ülkelere göç etmek isteyeceklerdir. Sığınmacılara vatandaşlık verilmemelidir.”
M3	“Ülkelerine buradaki yaşam standartları düşük olanları geri dönebilir fakat burada iyi iş imkanlarını sağlayan ve kuranlar dönmek istemezler. Tam düzenleri belirsizliğini koruduğu için şimdilik yaşam standartlarını geliştirerek hayatlarına devam etmeyi hedeflediklerini söyleyebiliriz. Bence Türk vatandaşlığı kesinlikle verilmemeli fakat ülkemiz elinden geldiğince imkanları çerçevesinde yardım etmelidir.”
M4	“Ülkelerine geri dönmek isteyeceklerini düşünmüyorum. Ben burada hayatını kurmuş çocuğunu okula göndermeye başlamış, burada düzgün iş bulmuş kişilerin kültürel yakınlıktan dolayı gitmek isteyeceklerini sanmıyorum. Tabi bu durumda olan sığınmacılar vatandaşlık verilse vatandaşı olur.”
M5	“Sığınmacılar ülkelerine geri dönmek isterler, geleceğe yönelik ülkelerini geri dönerek kültürel yaşantılarını korumak isteyebilirler. Ayrıca gelişmiş ülkelere göç ederek hayat şartlarını iyileştirmek isteyebilirler. Vatandaşlık verilmeli bu şekilde ülkemiz de kayıt dışı yaşayan sığınmacılar ülke vatandaşımız gibi resmi kayıtlara tabi tutularak güvenlik sağlanmış olur.”

Değerlendirme

Ülkemiz sosyal politika uygulayıcıları niteliğinde Balıkesir’li yöneticilerin görüşleri sığınmacıların genelinin üçüncü bir ülkeye geçeceklerini düşünmekte, geri kalanının ülkelerindeki savaş hali sona erip, güvenlik sağlanmadan dönmeyeceklerini düşünmektedirler. Sığınmacıların ülkemizde iş ve çalışma hayatına uyum sağlayarak ekonomik gücünü elde edenlerin yaşam tercihini ülkemizden yana kullanacakları baskın bir düşünce olarak ortaya çıkmaktadır. Yöneticiler tarafından Sığınmacıların menşei ülkelerinde güven ve istikrarın sağlanması için gelişmiş söz sahibi ve komşu ülkelerle işbirliği yapılarak kalıcı çözümler oluşturulması ve geri dönüşün sağlanması gerekliliği vurgulanmıştır. Ülkemiz sığınmacılara ilk anda afet yönetimi politikasıyla geçici sosyal yardım ve hizmetler sunmuş fakat gerek sürecin uzun sürmesi gerek gelişmiş ülkelerden ekonomik desteğin yeterli sağlanamaması bu uygulamaları sekteye uğratmış ve tüm sığınmacıları kapsayamamıştır. Fakat kendi imkanları dahilinde kamp içi yaşayan sığınmacılara ileri seviyede sağlanan sosyal politika hizmetlerinin de sığınmacıları ülkemizde tuttuğu yöneticiler tarafından belirtilmişlerdir. Vatandaşlığın, nitelikli, ülkemize pozitif fayda sağlayabilecek sığınmacılara verilebileceğini düşünmektedirler.

4.2.2. Sığınmacıların Barınmasının ve Sağlık Hizmetinin Sağlanması

İnsan hayatının en önemli ihtiyaçlarından birileri olan barınma ve sağlık aynı başlık altında farklı temalarla işlenmiştir. Sığınmacılar ve mülteciler açısından kendi evinden, yurdundan ayrıldıktan sonra aile olarak hayatlarının düzene girmesi için en önemli sorun barınma ihtiyacı olarak karşımıza çıkmaktadır. Sığınmacı kabul eden çoğu ülkelerin barınma merkezlerinde tamamının barınma ihtiyacını sağlayamayacağı gibi ülkemizde de yeterli tüm sığınmacıları kapsayan barınma merkezleri kurulamamıştır. Bu sebeple ülkemize sığınan sığınmacılardan sadece Suriyelilerin %90’ı kamp dışında barınmaktadır. Bu duruma diğer ülkelerden gelen sığınmacıları da kattığımızda durumun büyüklüğü sonucu ortaya çıkan barınmanın önemi artmaktadır. Barınma konusunda genellikle devletin desteği olmadığı halkın yardımlarıyla ve ev sahipliğiyle gerçekleştiği yönetici katılımcılar tarafından belirtilmiştir.

İnsanların canlı varlık olarak her zaman ihtiyaç duyacağı önemli bir hizmet olan sağlıktan da sığınmacıların faydalanma durumu ve yöneticiler gözündeki uygulama yeterliliği ve eksik yönleri görüşülmüş, yöneticiler arasında aynı çıkarımı oluşturan yeterlilik durumu açıklanmış ve farklı görüşler karşılaştırılmıştır. “sığınmacıların barınmasında devlet hizmetlerinin yetersizliği” ve “sığınmacılara vatandaşla eşit düzeyde sağlanan sağlık hizmetleri” diye iki tema da işlenmiştir.

Tema 1: Sığınmacıların Barınmasında Devlet Hizmetlerinin Yetersizliği

Sığınmacılar ülkemize barınma kamplarının kapasitesinin üzerinde gelmesi veya kendi istekleriyle bu kamplarda kalmak istemediklerinden dolayı kayıt altına alınarak belirlenen illere dağıtılmışlardır. Sığınmacılar kendi imkanlarıyla gittikleri bu illerde yine kendi imkanlarıyla evler kiralarak burada ikamet etmeye başlamışlardır. Sığınmacıların barınma konusunda devlet tarafından yönlendirildikleri illerde barınma ve yerleşim konusunda bir yardım görmeyip tamamen kendi imkanlarıyla bunu sağladıklarını ifade etmektedirler (Tosun vd. 2019:147).

Sığınmacıların barınmasında onlara evlerini kiraya vermekte tereddüt etmeyen Türk halkının misafirperverliği göze çarparken, daha önceden ülkelerinden Türkiye’ye gelen sığınmacı tanıdıklarının ve yardımsever STK üyelerinin katkıları ve destekleri görülmektedir. Sığınmacıların tüm ülkelerde olduğu gibi ülkemizde en önemli sorun barınmalarının sağlanmasında ve tüm ülkeye belirlenen iller dışına kayıt dışı dağılım göstererek yayılmalarının engellenememesi olmuştur. Bu kapsamda baktığımızda, yöneticilerde kamp dışı yaşayan sığınmacılara barınma alanı sağlanmasında, devlet katkısının olmadığını halkımızın bu konudaki desteğini ifade etmektedirler.

Tablo 6. Katılımcıların Barınma Sağlamada Türk Halkının ve Sığınmacı Tanıdıklarının Yeterli Yardımı ve Devletimiz Tarafından Sağlanan Yetersiz Yardım Vurgusu.

Araştırma Sonuçlarına Göre Katılımcıların Vurguları		Mülakat Sonuçları
Yöneticiler	Barınma Sağlamada Türk Halkının ve Sığınmacı Tanıdıklarının Yeterli Yardımı ve Devletimiz Tarafından Yetersiz Yardım	16/13

Araştırma sonuçlarına göre görüşme yapılan ülkemizde sığınmacılara sosyal politika sunan kurumlar adına Balıkesirli idarecilerin yüzde 80’i sığınmacıların kamp dışı barınmalarının sağlanmasında Türk halkının ve önceden yerleşmiş sığınmacı tanıdıklarının yardımları olduğunu ifade etmektedirler. Yöneticiler, sığınmacıların barınma

konusunda devlet organlarının direk yardımı olmadığını söylemekle birlikte dolaylı yönden evlerinde kullanacağı mobilya, beyaz eşya, halı veya bazı dönem kira ödemeleri gibi yardımlar sağlandığını belirtmektedirler.

Görüşme yapılan Balıkesir ilindeki resmi kurum ve STK yöneticileri ülkemizde sığınmacıların kamp dışı barınmalarını nasıl sağladıklarıyla ilgili düşüncelerini ve barınmayla ilgili sağlanan yardımlar ile ilgili düşüncelerini Tablo 7’de şu şekilde ifade etmektedirler.

Tablo 7. Yönetici Katılımcıların Sığınmacıların Barınmalarını Sağlamalarıyla İlgili Mülakat Verileri.

M1	“Türkiye’ye gelişleriyle birlikte barınma noktasında sıkıntılar yaşadıklarını düşünüyorum çünkü hem devlet hem de STK’lar olarak kamp dışı yaşayanların tam kontrol ve ulaşımını sağlayamıyor. Barınma yardımının daha az kişilere sağlanabildiğini düşünüyorum iyi bir ikamet tespit sistemiyle daha fazla kolaylıklar ve yardımlar sağlanabilir.”
M2	“Kamp içi yaşayan sığınmacılar için barınma ve yaşam standartlarının çoğu ülkelerin sunduğu hizmetlerden çok daha üstün olduğunu ve örnek olabilecek uygulamalar olduğunu düşünüyorum. Sığınmacılar çoğu serbest ikamet etmek istiyor valiliklerce barınma yardımları yapılmaya çalışılıyor, tabi sunulan bazı hizmetlerden örneğin kadın sığınma evleri, çocuk yuvaları gibi haklardan onlarda yararlanabiliyor.”
M3	“Barınma konusunda bazı devlet organlarımızın yardımları var fakat gerçek yardım edenin onlara ücret karşılığı da olsa evlerini kiralayanların, destek veren halkın yardımcı olduğunu düşünüyorum. Fakir sığınmacıların evlerde yaşam koşullarının zor olduğunu düşünüyorum. Kamp dışı yaşayanların barınmasında devlet ve STK çalışmaları olabilir.”
M4	“Barınma konusunda kamp alanlarında AFAD kontrolünde diğer bakanlıkların ortak çalışmasıyla sağlanıyor. Fakat çoğunluğun kamp dışı yaşadığını düşünürsek bu konuda devlet yönetiminin etkili olduğunu düşünmüyorum. Bazı STK’lar ve özellikle misafirperver halkımızın gayretiyle barınma sorunun giderildiği kanısındayım. Bu konuda devlet kontrolünde sistemli kayda dayalı çalışmalar yapılabilir.”
M5	“Türkiye’de barınma konusunda genelde kirası düşük olan evlerde, az gelişmiş mahalleler de yaşıyorlar. Ev eşyalarını spotçulardan ve halktan çıkma eşyalarla sağlıyorlar. Belediyelerin ev eşyası ve beyaz eşya konusunda yardımları oluyor Aynı zamanda evsiz olanların, belediyelerce terminal, sokak gibi yerlerden toplanıp, otelde ve barınma evlerinde kalması sağlanıyor. Çok hijyenik olmayan şartlarda, kötü eşyalarla, kalabalık aileler olarak yaşıyorlar. Örneğin TOKİ mahallesinde kötü küçük bir evde 17 kişinin yaşadığına şahit olmuştum. Ev sorununu çözemsek de direk yiyecek, giyecek yardımı sağlamıştık. Sistemli çalışmalarla tespiti yapıp daha iyi barınma şartları sağlanabilir.”

Değerlendirme

Sığınmacılara ülkemizde barınma konusunda dünyada en gelişmiş ve en insani yaşam koşullarının kamplarda devlet tarafından sağlandığı belirtilmiştir. Fakat sığınmacılara sağlanan açık kapı politikasıyla sığınmacı sayısının beklenenin çok üzerinde olması ve ev sahipliği süresinin uzun bir zamana yayılmasıyla bunun tüm sığınmacıları kapsamamasının mümkün olmadığı ve kamp dışı mülteci ve sığınmacılara yeterince devlet tarafında yardım sağlanmadığı belirtilmiştir. Sığınmacıların daha önceden ülkemize göç eden yakınları varsa onlar vasıtasıyla, olmayanlar emlakçılar ya da yardımsever halkın destekleriyle ev buldukları, bu evler için de spotçulardan ikinci el ve çıkma eşyalar temin ettikleri ya da halkımızın kullanmadıkları eşyalarını verdiklerini bunlarla evlerini yaşam alanlarına dönüştürdüklerini yöneticiler söylemektedirler.

Sığınmacılara kiralık ev bulma konusunda devletin desteği olmadığını, bu konuda kapsamlı ve sistemli şekilde çalışmalar yapılabileceğini, bu konunun sömürüye duyarlı bir mevzu olduğu belirtilmektedir. Ülkemiz sosyal politika uygulayıcıları niteliğinde Balıkesir’li yöneticilerin görüşlerinde benzer düşünceler karşımıza çıkmaktadır. Balıkesir’deki yöneticiler, sığınmacıların ev bulmasında devletin ve STK’ların çok desteğinin olmadığını belirtmekle birlikte Türk halkının evlerini açtığını bunlara ulaşmakta sığınmacıların kendi becerilerinin ve tanıdıkları sığınmacıların etkili olduğu görüşündedirler. Bu kapsamda yöneticiler sığınmacıların şehirlerin kirası düşük az gelişmiş mahallelerde yaşadıklarını, barınma alanlarının hijyenik olmadığını, ısınma sağlayamadıklarını, eşyalarının kötü olduklarını düşünmektedirler.

Tema 2: Sığınmacıların Vatandaşlarla Eşit Düzeyde Sağlanan Sağlık Hizmeti

Ülkemize savaş ve terör olaylarından kaçarak sığınan sığınmacılar, ülkemizde sunulan sağlık hizmetlerinden ücretsiz, Türk vatandaşlarıyla eşit ölçüde faydalanmaktadır. Türkiye sığınma amaçlı göç eden tüm mülteci ve sığınmacıların her türlü temel ihtiyacını (barınma, beslenme, sağlık, eğitim vb.) karşılanmasını kendi imkanlarının üstünde bir gayretle sağlamaya çalışmıştır. Özellikle sayıca fazla olan Suriyeli sığınmacılar için gelmeye başladıkları tarihten itibaren büyük bir özveri ile çalışmış olup sığınmacıların sağlık hizmetlerini karşılamaya çalışmıştır. Türkiye'ye sığınan Suriye vatandaşları için planlanmış olan politikalar ve bunların gerçekleşmesine yönelik uygulamalar bütün ülkeler tarafından takdir görmüştür (Gültaş ve Balçık, 2018:194). Ayrıca sağlık uygulamalarında zaten az gelişmiş ülkelerden gelen sığınmacıların ülkelerindeki sağlık hizmetlerinin yetersiz olduğunu, kendi ülkeleriyle kıyaslandığında ülkemizin bu konuda daha gelişmiş ve insan yaşamı odaklı düşündükleri bilinmektedir. Sığınmacılara sunulan sağlık hizmetlerinde yöneticiler de aynı görüşü paylaşarak yeterli ve eksiksiz hizmet sunulduğunu belirtmektedirler. Sağlık merkezlerinde doktor ve sağlık çalışanlarının duyarlı davrandıklarını belirtmektedirler. Sığınmacıların ülkemize gelişinden günümüze kadar olan harcamaların önemli bir kısmının sağlık hizmetleri sunumunda kullanıldığı, bu bütçenin de AFAD tarafından Sağlık Bakanlığına aktarıldığı belirtilmektedir.

Tablo 8. Katılımcıların Sunulan Sağlık Hizmetlerinde Memnuniyet Vurgusu.

Araştırma Sonuçlarına Göre Katılımcıların Vurguları	Mülakat Sonuçları
Yöneticiler	Yeterli Görülen ve Memnuniyet Duyulan Sağlık Hizmeti
	16/15

Araştırma sonuçlarına göre ülkemizde sığınmacılara sosyal politika sunan kurumlar adına Balıkesirli idarecilerin yüzde 95'i, sığınmacılara sağlık hizmetlerinin Türk vatandaşlarından farksız eşit ve yeterli şekilde sunulduğunu ifade etmektedirler. Görüşme yapılan Balıkesir ilindeki resmi kurum ve STK yöneticileri ülkemizde sığınmacılara sunulan sağlık hizmetleri ile ilgili düşüncelerini şu Tablo 9'da şekilde ifade etmektedirler.

Tablo 9. Yönetici Katılımcıların Sığınmacılara Sağlanan Sağlık Hizmetleri İle İlgili Mülakat Verileri.

M1	“Sağlık hizmetlerinde zaten çok iyi olduğumuzu gelişmiş ülkelerle yarıştığımızı, hatta bu alanda sağlık turizmi gibi çalışmalarımızın, sağlık alanında iyi olduğumuz için olduğunu düşünüyorum. Tabi ki bu kapsamda sığınmacıların geldikleri ülkelerden çok daha iyi, ücretsiz hizmet verildiğini düşünüyorum.”
M2	“Sağlık hizmetlerinin yeterli olduğunu, sıkıntı yaşamadıklarını düşünüyorum. Sağlık imkânlarından faydalanırken dil sıkıntısı yaşanmaması için hem Sağlık Bakanlığı hem Göç Müdürlükleri destek sağlıyorlar. Aynı zamanda sığınmacılara sağlık hizmeti sunarken koruyucu aşılama, gebe takibi, anne sağlığı korunması gibi konularda çalışmalar yapıyor. Ülkemiz sağlık konusunda bir ayırım gözetmeden hatta onların ülkelerinde olmayan ve eksik olan konularda da destek vermeye devam ediyor.”
M3	“Sağlık hizmetlerinin yeterli olduğunu, sıkıntı yaşamadıklarını düşünüyorum. Ayrıca bizim farklı kurum olarak, bu konularda sıkıntılar duymadığımızdan, bilgimiz yok.”
M4	“Sağlık hizmeti konusunda en büyük problem dil engeli. Bunun için de hastanelerin adım attığı fakat henüz geliştiremediği bir sistem mevcut; hastanelerde kadrolu Arapça tercüman. Göçmen Sağlığı Merkezleri mevcut fakat durum da sadece Suriyeliler özeline indirgenebilecek kadar basit değil. Kamu hastanelerini kullanan Arapça ve Farsça anadilli yoğun nüfus için bu kurumlarda dil desteği gerekiyor.”
M5	“Suriyeliler sağlık hizmetlerinden faydalanmada Türk halkıyla eşit muamele görüyorlar fakat sığınmacıların sağlık konusunda ki yasal prosedürlerinde çok sık değişiklik oluyor. Bunları uygulayıcı birim çalışanları bile takip edemiyor veya sistem kendini yenilemekte geciktiklerinden sığınmacılara ait kayıtlara bazen erişilemiyor. Bu durumda önemli bir sağlık sorunu olan sığınmacı mağdur ediliyor ve tedavisi gecikiyor.”

Değerlendirme

Sığınmacıların sağlık hizmetinin sağlanmasında mevzuatta herhangi bir ayırım gözetmeksizin temel sağlık hizmeti sunumu sağlanmıştır. Sağlık hizmeti sunumunda hiçbir ayırım ve sıkıntıya maruz kalmadan, hastalıklarıyla ilgili başvurdıklarında gerek kamp içi gerek kamp dışında yaşayanlara tedavileri yapılmaktadır. Mülakat yapılan yöneticilerinde ifade ettiği gibi sağlık imkânlarından faydalanırken dil sıkıntısı yaşanmaması için hem Sağlık Bakanlığı hem Göç Müdürlükleri destek sağlamaktadır. Aynı zamanda sığınmacılara sağlık hizmeti sunarken koruyucu

aşılama, gebe takibi, anne sağlığı korunması gibi konularda çalışmalar yapılıyor. Ülkemiz sağlık konusunda bir ayırım gözetmeden hatta onların ülkelerinde olmayan ve eksik olan konularda da destek vermeye devam ettiği belirtilmiştir.

Yöneticiler özellikle sağlık hizmetlerinden faydalanmanın her insanın en doğal hakkı olduğunu, bu konuda ayırım yapılmadan, ülkemizin maliyeti ne olursa olsun bu hizmeti sunmaktan geri kalmayacağını belirtmişlerdir. Sağlık hizmetleri ile ilgili geri olumsuz dönüşlerin yaşanmadığını da ayrıca belirtmişlerdir.

4.2.3 Yönetici Görüşlerinde Sığınmacıların Geçimlerini Sağlamada İş Durumlarının ve Sosyal Yardımların Etkisi

Her insanın olduğu sığınmacılarında yaşamsal ihtiyaçlarının karşılayabilmek için maddiyata ihtiyaçları vardır. Sığınmacılar gelirken ellerinde bir miktar para getirirler de bunlar bir süre sonra bitmekte para kazanmak için çalışmaları gerekmektedir. Sığınmacıların çalışma düzenlerine baktığımızda yasal sıkıntılardan dolayı kayıtsız düşük ücretle ağır alt grup işlerde çalıştıklarını görmekteyiz. Sığınmacılar iş kaynaklarına erişimleri, iş hayatındaki zorlukları ve iş yeterliliği gibi durumlar geçim sağlama durumları analiz edilmektedir. Sığınmacıların geçiminde devletin ve STK'ların desteklerinin varlığı ve bunların yaşamı devam ettirmeye olan katkıları araştırılmıştır.

Bu konular sosyal politika uygulayıcı kurum yöneticilerine sorularak durumun yeterliliği ve eksik yönleri sığınmacıların geçimlerine yönelik bakış açıları ve önerileri ifade edilmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda “yöneticilere göre sığınmacıların iş imkânları ve çalışma şartları” ve “sığınmacılara çok boyutlu sağlanan sosyal yardımlar” başlıklı iki temayla açıklığa kavuşturulmaya ve analiz edilmeye çalışılmıştır.

Tema 1: Yönetici Katılımcılara Göre Sığınmacıların Çalışma Şartları ve İş İmkânlarına Ulaşma Yolları

İnsan hayatının belli bir standartta devamlılığını sağlamak ve yaşamı için gerekli ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla paraya ihtiyaç duymaktadır. Bu parayı elde etmek amacıyla da çalışması gerekmektedir. Sığınmacılar da ülkelerinden gelirken, ülkelerindeki savaş halinin etkisiyle, edindikleri mal varlıkları değerinde maddiyata dönüşmediğinden, ülkelerindeki bütün taşınmaz varlıklarını ucuz satarak kısıtlı paralarıyla ülkemize sığınmışlardır. Bu paraları da bitince buldukları işlerde çalışmaya başlamışlardır. Dezavantajlı grup olarak görülen sığınmacılar, ülkemizde her türlü alt sınıf işlerde çalışarak, para kazanıp geçimlerini sağlamak için çabalamaktadırlar.

Görüşme yapılan yöneticiler ülkemizde iş imkanlarının az olduğunu, işsizliğin fazla olduğunu sığınmacıların genellikle alt sınıf merdiven altı işlerde çalıştıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 10. Katılımcıların İşsizlik ve Sığınmacıların Çalışmasında Ayrımcılık Vurgusu.

Araştırma Sonuçlarına Göre Katılımcıların Vurguları	Mülakat Sonuçları
Yöneticiler	İşsizlik ve sığınmacıların çalışma hayatında ayrımcılık
	16/9

Araştırma sonuçlarına göre, görüşme yapılan ülkemizde sığınmacılara sosyal politika sunan kurumlar adına Balıkesirli idarecilerin yüzde 55'i sığınmacıların iş imkânlarının kısıtlı olmakla birlikte alt sınıf işleri kolay bulabileceklerini çalışmalarında yasadışı uygulamalara maruz kalabileceklerini özellikle hem sığınmacıların hem işverenlerin mevzuat bilgilerinde eksikliği olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca sığınmacıların devletin ve STK'ların sağladıkları meslek edindirme programlarından faydalandıklarını ifade etmektedirler.

Görüşme yapılan Balıkesir ilindeki resmi kurum ve STK yöneticileri ülkemizce sığınmacıların geçimlerini nasıl sağlayabilecekleri, ülkemizin iş imkânlarını ve erişim yollarıyla ilgili düşüncelerini Tablo 11'de şu şekilde ifade etmektedirler.

Tablo 11. Yönetici Katılımcıların Sığınmacıların Geçimlerini Sağlama ve İş İmkânlarına Ulaşmasıyla İlgili Mülakat Verileri.

M1	“İş bulmanın tamamen yeteneklerine ve çalışma azimlerine bağlı olduğu kanısındayım. İş imkanları var ama tabi ki onların burada kendi mesleklerini yapmaya elverişli olduğunu düşünmüyorum. Fakat İŞKUR’un meslek eğitimlerinden faydalanmaları artırılmalıdır.”
M2	“Türkiye’de işsizlik oranı zaten %11 seviyesinde, yüksek bir oranda, bu kendi ülke vatandaşımızın bile işsizlikle boğuştuğu anlamına geliyor. Bundan dolayı sığınmacıların alt sınıf işlerde ve düşük ücretlerde çalıştığını düşünüyorum. Bu az ücretli işlerle birlikte aldıkları sosyal yardımlarla geçimlerini sürdürüyorlar.”
M3	“Geçimlerini çalışarak ya da nakdi devlet yardımlarıyla sağladığını düşünüyorum. İş bulma konusunda sıkıntı olmadığını, zaten alt sınıf işlerde çalıştıklarından, bu grupta kolay iş bulabildiklerini düşünüyorum. Tabi ki içlerinden çalışmak istemeyip, hazır yardımları sevenlerinde olduğu kanısındayım. Çalışma konusunda yapılabilecek çok bir şey yok çünkü işin varlığı bir ekonomik gelişmeyle ve iş piyasasıyla ilgilidir.”
M4	“Geçimlerini çalışarak ya da halkın yardımlarıyla sağladıklarını düşünüyorum. İş bulma konusunda mahalle halkı ya da tanıdıkların vasıtasıyla kolay iş bulabildiklerini ama kendi alanlarında işlerde, çalışma izinleri sıkıntısından çalışmadıklarını düşünüyorum. Bence çalışma izni verilip onlarında vergi ve sosyal güvenlik katkısı sunmaları sağlanmalıdır. Bu Türk vatandaşlarıyla arasındaki ayrımcılık sosyal devletin eşitlik ilkesine aykırı bir durumdur. Bunun ne zamana kadar süreceği belirsizliği sürerken.”
M5	“Çalışma konusunda çoğu kurumun iş bulma gibi bir desteği yok. Kendi imkanları ve tanıdık yardımlarıyla bulabiliyorlar. Balıkesir Belediyesinin İŞKUR bağlantılı Balmek adında meslek edindirme kursu mevcut bu kursa katılanlara günlük 25 tl ödeme yapılıyor, hem meslek ediniyor hem para kazanıyorlar. Ülkemizde kendi ülkelerinde ki eğitim alanlarıyla ilgili iş bulamıyorlar, bu konuda çalışmalar yapılması gerekmektedir.”

Değerlendirme

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanuna göre şartlı mülteciler başvuru tarihinden itibaren altı ay sonra çalışma izni almak için başvurabilirken, mülteci ve ikincil koruma statüsü sahibi olanlar statü alınmasından itibaren bağımlı veya bağımsız olarak çalışabilirler. Mülteci ve ikincil koruma statüsü sahibi kişilere verilecek kimlik belgesi çalışma izni yerine de geçmekte ve bu durum kimlik belgesine yazılır. Yine de bu statü sahiplerinin iş piyasasına erişimi, iş piyasasındaki durum ve çalışma hayatındaki gelişmeler ile istihdama ilişkin sektörel ve ekonomik şartların gerekli kıldığı hallerde, belirli bir süre için, tarım, sanayi veya hizmet sektörleri, belirli meslek, işkolu veya mülki ve coğrafi alan itibarıyla sınırlandırılabilir (Ekşi, 2014:189).

Ülkemizin sığınmacılara resmi yollardan İŞKUR’un meslek edindirme kursları vasıtasıyla yardımcı olmaya çalıştığını belirten yöneticiler devletin ve STK’ların direk sığınmacılara iş bulma ya da işe sokmak gibi bir yardımı olmadığını belirtmişlerdir. Yöneticiler sığınmacıların işverenlerce mağdur edilebileceklerini ve ezilebileceklerini de belirtmişlerdir. Bu kapsamda, çalışma izninin kolaylaştırılması ve yasal içeriğinin düzenlenmesi, ayrıca meslek edindirme faaliyetlerinin artırılmasıyla ilgili çalışmaların olduğu ve iyileştirilmeler yapılacağı belirtilmiştir. Aynı zamanda, sığınmacıların yasal kapsamda işlerinin belirli kurullarla düzenlenerek, gerekli vergi ve sosyal güvenlik ödemelerine destek olmaları kayıt altına alınmaları yöneticilerin istekleri arasında yer almaktadır. Aslında ülkemiz son yıllarda bu konular üzerine çalışma yapmış pozitif ayrımcılık uygulamamış tüm mülteci ve sığınmacılarda Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları gibi tüm vergi ödemelerinden sorumlu tutulmuştur. Çalışma hayatında da çalışma izni işveren işe aldığı anda başlamakta işten ayrıldığında bitmektedir. Ülkemizdeki %13,0 olan işsizlik oranının iş ayrımı ve seçimi yapmasa da çalışmak isteyen sığınmacıları da etkileyebileceği öngörülmektedir (TÜİK: 2019). Sığınmacılara ücretsiz sunulan sağlık ve eğitim hizmetlerinin geçimlerine ek masraf oluşturmadığı ayrıca yapılan nakdi ve diğer sosyal yardım ve hizmetlerin geçimlerini sağlamada katkısı olduğu da anlaşılmaktadır.

Tema 2: Sığınmacılara Çok Boyutlu Sağlanan Sosyal Yardımlar

Ülkemiz, sosyal politika hizmetlerini halkına sunmayı ilke edinmiş bunu hem yasal olarak Anayasa’da belirtmiş hem uygulayıcı devlet kurumları oluşturmuştur. Ülkemiz sosyal politika hizmetleri gereği yardımları kendi vatandaşlarına uyguladığı gibi ayırım gözetmeksizin korumasına aldığı sığınmacılara da sunmuştur. Sığınmacılara ülkemizde devlet organları gıda, erzak, kömür, nakdi ve giyim gibi birçok konuda yardımlar sunmuştur.

Sığınmacılara, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları aile üye sayısına bağlı olarak nakdi yardımlarda bulunmuştur. Kızılay, Belediyeler ve bazı STK'lar erzak, giyim, kömür, eğitim materyali ve market alışverişi gibi yardımlarda bulunarak destek olmuşlardır. Görüşme yapılan yönetici ve sığınmacılar bu faydaların sağlanmasında ortak görüşe sahiptirler. Ülkemizin gerek devlet organlarının gerek STK'ların gerekse Türk halkının sığınmacıların hayatlarını kolaylaştırıcı önemli yardımlar sağlamışlardır.

Tablo 12. Katılımcıların Sağlanan Sosyal Yardımlardan Memnuniyet Vurgusu.

Araştırma Sonuçlarına Göre Katılımcıların Vurguları	Mülakat Sonuçları
Yöneticiler	Sağlanan nakdi, gıda, erzak, giyim ve yakacak yardımlarından memnuniyet

Araştırma sonuçlarına göre görüşme yapılan ülkemizde sığınmacılara sosyal politika sunan kurumlar adına Balıkesirli idarecilerin yüzde 90'ı sığınmacılara ayırım gözetilmeksizin sosyal yardımlar sunduklarını ve mülteci ve sığınmacıların faydalandıklarını ifade etmektedirler.

Görüşme yapılan Balıkesir ilindeki resmi kurum ve STK yöneticileri ülkemizde sığınmacıların geçimlerini kolaylaştırmak amacıyla sağlanan sosyal yardımlarla ve sağladıkları faydalarla ilgili düşüncelerini Tablo 13.'de şu şekilde ifade etmektedirler.

Tablo 13. Yönetici Katılımcıların Sığınmacılara Geçimlerini Kolaylaştırmada Sağlanan Sosyal Yardımlarla İlgili Mülakat Verileri.

M1	“Ülkemiz de sayı olarak aniden ve fazlaca olan sığınmacı akınları devletin de gücünü zorlamakta, böylesi durumda özellikle STK'lar külfet paylaşımına girerek bu yükü hafifletmektedirler. Örneğin Balıkesir’de iki tane STK’mız çok aktif çalışmakta ve hizmetler üretmektedir. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının çalışmalarını görmekteyiz.”
M2	“Ülkemiz de sığınmacılara valilikler barınma, gıda, yakacak, kömür, ev kirası gibi konularda kısmi de olsa yardımlar yapmaktadır. Bu konuda STK'ların zayıf kaldığını, onların maddi anlamda yardımlara ihtiyaçları olduğunu sığınmacılara direk yardım değil de yardımlarla onları buluşturan organlar olarak düşünüyorum. Bununla ilgili Anneler Derneği altında kaymakamlık olarak yardımlar sunuyoruz.”
M3	“Sığınmacılara yönelik kurulmuş birçok yardım organları var. Bunların yanında kendi halkımıza yönelik olan yardım kuruluşlarından da faydalanıyorlar. Aynı zaman da devletin nakdi, yiyecek, kömür ve giyecek gibi yardımları kendi vatandaşının yanında sığınmacılara da fazlasıyla sunduğunu düşünüyorum. Bu kapsamda daha sistematik uygulamalar yapılabilir.”
M4	“Türkiye’de hem devletimizin, bazı kurumlarının, hem de STK'ların, ayrıca belediyelerin ellerinden geldiğince nakdi, giyim, gıda, sağlık, barınma gibi konularda desteklendiğini görüyoruz. Bu konuda bizim kendi vatandaşlarımızda, muhtaç sığınmacıları tespit edip, onlar için belediyelere başvurup, yardım talep ediyorlar. Bu şekilde her türlü yardım ve hizmetlerden sığınmacılar ayırım gözetmeden faydalanıyorlar. Belediyelerimiz sadece bu yardımlarla kalmayıp sünnet şenlikleri yaptırıp, özellikle Balıkesir’de geçen yıl 30 tane çocuğun sünneti ve şenliği sağlandı. Burada önemli durum, sığınmacılar kendi aralarında çok organizeler, herhangi bir yardım yapıldığını duyduklarında tanıdıkları tüm sığınmacıların da faydalanmasını sağlıyorlar. Belediyeler sığınmacılara yardım konusunda, sığınmacılara tepkili kendi vatandaşlarının da iknası konusunda misyon üstleniyorlar.”
M5	“Ülkemiz de sığınmacılara nakdi yardım, aynı zamanda Kızılay’ın oluşturduğu sevgi mağazasından giyim eşyası, Kızılay ve belediyenin aş evlerinden yemek yardımı, marketlerden çeklerle gıda yardımı, kurban bayramında et yardımı, yine Kızılay’ın uyguladığı doğum yapanlara sevgi bohçası dağıtımı gibi birçok yardım ve hizmeti alıyorlar. Sevgi mağazası sayesinde Balıkesir’deki sığınmacılara 1 tır giyim eşyası dağıtıldı. Balıkesir’de 6 bin kişiye yemek dağıtımı yapılabilir, içinde kimsesizlere, muhtaçlara ve öğrencilere kalabilecek yurt imkanı ve 3 bin kişiye giyim sağlayabilecek sevgi mağazasını bulunacak bir kompleks, Kızılay ve Belediye ortaklığıyla yapılıyor.”

Değerlendirme

Sığınmacılarla ve yöneticilerle yapılan görüşmelerde ülkemizin elinden geldiğince sunmakta olduğu yardımlar memnuniyetle karşılanmış ve bu yardımların yapılması gerekliliği vurgulanmıştır. Görüşülen sığınmacıların çoğu bu yardımlardan faydalandıklarını belirtmişlerdir. Yöneticiler de bu yardımlara dezavantajlı grup olarak sığınma-

cıların ihtiyaçlarının olduğunu fakat bu yardımların kayıt altına alarak farklı kişilerinde faydalanması sağlanarak hep aynı sığınmacıların yardımları almaması gerektiği sistemli çalışma yapılması gerektiği vurgulanmıştır.

Sosyal yardımlar konusunda tek elden düzenli yardımlar olmayarak, her kurum kendinden yardım talep eden sığınmacılara bazı yardımlar sunabilmiş. Bunu tam kapsamlı olarak tüm sığınmacılara eşit şekilde sağlanmadığını belirtmek gerekmektedir. Sonuç olarak sağlanabilecek sosyal yardımların sınırı ve limiti olmadığı gibi insanların ihtiyaçları ve gereksinimlerinin de sınırı olmamakta en iyisini istemektedir. Bu kapsamda ülkemizin mevcut durumu ve kendi vatandaşlarının refah düzeyi de göz önüne alındığında elinden geldiğince politikalar ürettiği bilinmektedir.

4.2.4. Sığınmacıların Eğitim ve Hukuki Haklarının Bilinmesi ve Korunması

Sığınmacıların ülkelerinde savaş ve iç karışıklık durumlarından dolayı çocukların eğitimi arka plana atılmakta çocuklar eğitimden mahrum kalmakta ve o ülkenin gelecekte eğitimsiz bir neslini oluşturmaktadır. Ülkemizin sığınmacılara eğitim hakkıyla sağladığı eğitim hizmeti memnuniyet uyandırmıştır. Eğitim siteminde hiçbir şekilde mağduriyet yaşatılmamaya çalışılmaktadır.

Sığınmacılar genelde kendine korunaklı yaşamını düzeltici hayati tehlikeden uzak bir sığınma alanı istediğinden hukuki haklarını arka plana itmişlerdir. Sığınmacıların 1951 Cenevre Sözleşmesiyle ve buna eklenen birçok protokolle gelen hakları mevcuttur. Sığınmacılar bu haklarını öğrenmemekle birlikte ülkemizde sığınmacıları kabul ederken kendi ülke kurallarını öğretmemiş ve sığınmacılar ülkemizde hakları ve kurallar açısından desteksiz kaldıklarını ifade ederek tanıdıkları ve yerel halktan aldıkları bilgilerle hayatlarına devam etmektedirler. Bu kapsamda “sığınmacı çocuklara sağlanan eğitim hizmetleri ve dil farklılığı” ayrıca hukuki durumları ve bilgi düzeyleri “yöneticilerin sığınmacıların haklarının korunmasında yeterlilik gözlemi” olarak iki tema altında değerlendirilecektir.

Tema 1: Sığınmacı Çocuklara Sağlanan Eğitim Hizmetleri ve Dil Farklılığı

Ülkemiz de eğitim hizmetleri okul çağındaki tüm çocuklara zorunlu ve devletin eğitim kurumlarında ücretsizdir. Ülkemiz ilk ve orta öğretimde eğitim materyallerini de ücretsiz sağlamaktadır. Bu kapsamda kabul edilen sığınmacı çocuklarında eğitim hizmetleri devlet kurumlarınca ücretsiz sağlanmaktadır. Eğitim hizmeti masum çocukların kısıtlanamayacak haklarından biridir. Bunu ülkemizde kabul görerek çocukların eğitimden mahrum kalmamaları için ülkemiz çocuklarından ayırmayarak aynı şartları ve imkânları onlara da sunmuşlardır.

Eğitimle sığınmacı çocukların dil ve uyum sorunu da çözülmeye çalışılmıştır. Gelen sığınmacı çocuklarda puan ve kontenjan şartı aranmadan ikametlerine en yakın okullara direk kayıtları yapılmıştır.

Tablo 14. Katılımcıların Sunulan Eğitim Hizmetlerinden Memnuniyet Vurgusu.

Araştırma Sonuçlarına Göre Katılımcıların Vurguları		Mülakat Sonuçları
Yöneticiler	Sağlanan yeterli ve ücretsiz eğitim hizmetleri ve eğitim materyalleri	16/16

Araştırma sonuçlarına göre görüşme yapılan ülkemizde sığınmacılara sosyal politika sunan kurumlar adına Balıkesirli idarecilerin yüzde 100’ü sığınmacıların ayırım gözetmeksizin ücretsiz sunulan eğitim hizmetlerinin sığınmacılar için yeterli olduğunu eğitim hizmetleri konusunda eksiklik görmediklerini ifade etmektedirler. Sığınmacı çocuklar için önemli olan okula devamlılığının sağlanması ve ailesinin maddi imkânsızlığının çocukların eğitim hayatını engellememesi gereğidir. Görüşme yapılan Balıkesir ilindeki resmi kurum ve STK yöneticileri ülkemizce sığınmacı çocukların eğitim hizmetlerinde faydalanmalarıyla ve ailelerinin durumuyla ayrıca yaşadıkları dil farklılığıyla ve gördükleri sorunları ve çözüm yollarıyla ilgili düşüncelerini Tablo 15’de şu şekilde ifade etmektedirler.

Tablo 15. Yönetici Katılımcıların Sığınmacı Çocuklarına Sağlanan Eğitim Hizmetleriyle ve Yaşadıkları Dil Farklılığıyla İlgili Mülakat Verileri.

M1	“Milli Eğitim Bakanlığımızın eğitim konusunda eksiksiz desteklerinin olduğunu ve hiç kimseyi geri çevirmediklerini, ücretsiz eğitim hizmeti ve kesintisiz hizmet verdiği kanısındayım. Buna ek olarak öğrencilerin velileri de desteklenmeli ve öğrenciler aile olarak düşünülmelidir. Okullarda öğrencilerin dil farklılığına kolay adapte olduğu sıkıntı yaşamadıklarını düşünüyorum.”
M2	“Eğitim konusunda bir eksiklik görmüyorum. Kayıtsız sığınmacı olsalar bile eğitimden eksik kalmıyorlar, mağdur edilmiyorlar. Dil konusunda çocukların sıkıntı yaşamadığını ailelerin eksiklik yaşadığını düşünüyorum. Bu konu da halk eğitim merkezlerinin çalışmaları mevcut ama bu konuda devamlılığın sağlanmadığını isteksiz olduklarını düşünüyorum. Ailelerinde maddi durumları desteklenerek çocukların eğitimden eksik kalmaması sağlanmalıdır.”
M3	“Eğitim konusunda çocukların okul kıyafetlerine belediyeler ve bazı STK’larca destek olunuyor. Eğitim konusunda okullarda gereken destek ve eğitim sıkıntısız veriliyor. Aynı zamanda okul idarecileriyle bağlantılar kurulup aidat ve ya okul ödeneklerinin sığınmacı öğrencilerden alınmaması sağlanıyor. Dil sıkıntısı yetişkinlerde var ama bu durum iletişim kurmaya engel olmuyor, ya onların Türkçe bilenleri ya da bizim ülkemizde Arapça bilenler vasıtasıyla iletişim sağlanıyor.”
M4	“Eğitim konusunda Türk halkından daha fazla yararlanıyorlar. Okullara kayıt yapılırken kendi vatandaşlarımızdan ikamet şartı, puan sıralaması, okul kontenjanı gibi şartları ararken sığınmacılarda sadece ikamet varlığına bakılıp en iyi okullara kayıtları yapılıyor. Bu sığınmacılar için ilimizde her hafta Perşembe günü birçok kurumdan gelen yetkililerle beraber komisyon oluşturulup istekleri doğrultusunda okullara kayıtları yapılıp, e-okul sisteminde kayıt altına alınıyor. Aynı kolaylık nakille gelen öğrencilerde de aynı sınıftan başlatılarak kolaylık sağlanıyor. Eğitim zaten ücretsiz okul kırtasiyeleri ücretsiz, sadece okula devamlılık bekleniyor. Bu konuda çoğu kayıt yapılıp biraz gittikten sonra ya başka ülkeye gitmek için ya da başka sebeplerden okulu bırakıyor. Öğrencilere yardımlar konusunda direkt uygulamalarımız yok Vakıflar Müdürlüğü gibi sosyal yardım organlarından destek ya da bağlantılar sağlanıyor. Dil konusunda çocuklar kolay öğreniyor, aileleri de istekli olursa Halk eğitim sayesinde kolay öğreneceklerini düşünüyorum. Halk eğitime de dil eğitimi konusunda kitap kırtasiye yardımını milli eğitim olarak sağlıyoruz.”
M5	“Eğitim konusunda bir eksiklik yok, sıkıntısız. İkameti olan okula kaydı yapılıyor okulun hangi döneminde gelirse gelsin mağdur edilmeden okula devamı sağlanıyor. Ayrıca okul giyimi ve materyali konusunda hem devlet hem yardım kuruluşları destekliyor. Dil konusunda halk eğitim merkezleri büyük görev üstlenir. Sadece 2016 yazında Balıkesir merkezde 30 u aşkın sınıf da sığınmacılara dil eğitimi verildi ve bu eğitimler yıl boyunca talebe göre devam ediyor. Tabi burada tam devamlılık sağlanmıyor işlerine yarayacak kadar öğrenince ya da zor geldiğinde bırakılıyor. Halk eğitim merkezleri milli eğitimden sağladığı ücretsiz eğitim materyallerini de katılımcılara vererek iyi eğitim vermeyi hedefliyor.”

Değerlendirme

Eğitim hizmeti konusunda sosyal politika kurum yöneticilerinin mutlak görüşü hiçbir ayırım gözetmeksizin ve ücret talep etmeden karşılıksız imkan sağlandığı yönündedir. Bunun yanında gerek okul kıyafet ve materyalleri gerekse okul ve kayıt ve nakil konusunda hiçbir mağduriyet yaşatılmaksızın yardımcı olduğu belirtilmiştir. Buna ilaveten dil eğitimi konusunda ilköğretim seviyesinde özel eğitim ve kolaylık sağlandığı ayrıca velilere yönelik halk eğitim merkezlerinin büyük sorumluluk üstlenerek Türk dilini öğretmek tanıtmak için çaba gösterdiklerini ifade etmişlerdir. Eğitim hizmeti genel olarak olumsuzluğun öğrencinin gerek çalışıp para kazanmak amaçlı gerek başka bir ülkeye iltica sebebiyle eğitimine devamlılık sağlamadığı kanısıdır. Eğitim hakkı İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nin 26. Maddesinde “Herkes eğitim hakkına sahiptir. Eğitim, en azından ilk ve temel eğitim aşamasında parasızdır. İlköğretim zorunludur.” ifadesiyle belirtildiği gibi ülkemiz bu hakkı kendi vatandaşlarına sağladığı tüm ülkesine sığınan mülteci ve sığınmacılara da sağlamış ve hiçbir yükten kaçınmamıştır.

Tema 2: Yönetici Katılımcıların Sığınmacıların Hukuki Haklarının Korunduğu Bilgi ve Bilinçlendirme Yeterliliğinin Sağlandığı Hakkındaki Görüşleri

Görüşülen yöneticiler sığınmacıların hukuki bilgi düzeylerinin yeterli olduğunu ve ilgili kurumlarca gerekli bilgilendirmelerin yapıldığını belirtmişlerdir. Yöneticiler sığınmacıların hukuki anlamda hak gaspına uğramadığını ülkemizin sığınmacılar konusunda şeffaf davrandığını emniyet güçlerinin ve hukuk barolarının destek sunduğunu belirtmişlerdir.

Tablo 16. Yönetici Katılımcıların Sığınmacıların Hukuki Haklarının Korunduğu ve Bilgi Yeterliliği Vurgusu.

Araştırma Sonuçlarına Göre Katılımcıların Vurguları		Mülakat Sonuçları
Yöneticiler	Hukuki bilgi, bilinçlendirme yeterliliği ve haklarının korunduğu	16/13

Araştırma sonuçlarına göre görüşme yapılan ülkemizde sığınmacılara yönelik sosyal politika sunan kurumlar adına Balıkesirli idarecilerin yüzde 80'i sığınmacıların haklarını bildiklerini gerekli kurumlarca bilgilendirmeler ve eğitimlerin verildiğini ayrıca ülkemizde sığınmacıların haklarının korunduğunu ifade etmektedirler.

Görüşme yapılan Balıkesir ilindeki resmi kurum ve STK yöneticileri ülkemizde sığınmacıların hukuki haklarını bilmeleri ve bilinçlendirilmeleriyle ayrıca yaşayabilecekleri hukuki sorunları ve çözüm yollarıyla ilgili düşüncelerini Tablo 17'de şu şekilde ifade etmektedirler.

Tablo 17. Yönetici Katılımcıların Sığınmacıların Hukuki Haklarını Bilme ve Bilgilendirilmeleriyle İlgili Mülakat Verileri.

M1	“Hakları konusunda gelen sığınmacıların zengin olanların bir şekilde haklarını öğrendiğini ve kendini koruyabildiğini, fakir sığınmacıların bu konuyla ilgisi olmadığını yaşam mücadelesi verdiğini düşünüyorum. Özellikle emniyet ve adli güçlerimiz sığınmacılara bu konuda destek sunabilir haklarını koruyabilirler.”
M2	“Göç İdaresi Müdürlüğünün sığınmacıların ilk girişlerinden itibaren ilgilendiğini düşünürsek, hukuki anlamda yardımcı olduklarını düşünüyorum. Sığınmacıların eğitim durumunun ve ekonomik durumunun kötü olduğunu düşününce, haklarını öğrenmekte çaba sarf ettiklerini ve bildiklerini düşünmüyorum. Birleşmiş Milletler temsilciliğinden ve emniyet yetkililerinden destekler alıyorlar. Ayrıca il sınırlarımızda her hangi bir kanunsuzluk ve anlaşmazlık durumuna rastlamadım, yerel yaşantımıza uyum sağladıklarını düşünüyorum.”
M3	“Hukuki konularda sıkıntı yaşamadıklarını, haklarını bildiklerini düşünüyorum. Bazılarının kötü kişilerce dilencilik gibi işlerde kanunsuz davrandıklarını ama çoğu illerde halkla arasında uyum sıkıntı yaşanmadığı kolay adaptasyonun sağlandığı haklarının ülkemizde korunduğu kanısındayım.”
M4	“Hukuki konularda ben onların haklarını bilme noktasında bir yorumda bulunamayacağım fakat şu bir gerçek, onlarda, kayıtsız gelen çok olduğu için suça karışma ihtimalinin ve kayıtsız olduğundan ceza yaptırımının mümkün olmadığını düşünüyorum. Göç İdaresi ve Emniyet Müdürlüğünün Türkiye yasalarını uyumu konusunda çalışmalar yaptığını, haklarını koruduğunu düşünüyorum.”
M5	“Haklarını çoğunun zaten bilmediğini, ülkemizin de bu konularda çalışmalar yapmadığını düşünüyorum. Ayrıca ülkemizde de hakları korunmuyor. Özellikle çalışma alanında emekleri sömürülerek hak gaspına uğrattılıyor ve yasal zemini de olmadığından ücretlerini alamıyorlar. Sığınmacılarla ilgili kurumlar çok yoğun çalışıyor buda işlerde aksamaya sebep oluyor. Sığınmacı kimlikleri bile bir ayda çıkıyor bu zaman diliminde hiçbir haktan faydalanamıyor, evine elektrik, su bile açtıramıyor. Bu konularda destek sunabilecek bir kurum veya STK yok ya da yetersiz. Bu açıkların kapatılması resmi işlem ve süreçlerinin hızlı yapılması gereken elektronik ve memuriyet gücü geliştirilmelidir.”

Değerlendirme

Görüşme yapılan yöneticiler, hukuksal nitelikte sığınmacılardan zengin olanların haklarını öğrendikleri ve faydalandıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca hukuksal anlamda bakıldığında sığınmacılar genel sosyal ve insani haklarını öğrenmek yerine üçüncü gelişmiş bir ülkeye geçiş amaçlı hukuksal yöntemleri araştırdıklarını düşünmektedirler. Yöneticiler sığınmacıların hukuki haklarının korunduğunu ülkemizin sığınmacılara yönelik iyimser sosyal politikalar ürettiğini belirtmişlerdir. Bu konu da sığınmacılar üzerinde yapılan başka bir çalışmada durumun onlar nezdinde böyle olmadığı tam tersi olarak hukuki haklarını bilmediklerini en eksik hizmet sağlama yönlerinden birisi olarak gördüklerini ifade etmişlerdir (Tosun vd. 2019:155). Bazı yöneticiler sığınmacıların ülkemizde çalışma alanında hak kaybına uğradıklarını, haklarını aramadıklarını ve işverenler tarafından emek gaspına uğradıklarını belirtmişlerdir. Yönetici katılımcılar için sığınmacıların hukuki hakkı bir ihtiyaç ya da durum itibarıyla sıkıntılı bir durum olarak görülmemiştir. Ülkemizin resmi kurumlarının hukuksal işlevlerini yerine getirdiği düşünülmüştür. Asıl düşünülmesi gereken bu resmi kanallardan sığınmacıların nasıl destek alabilecekleri konusunda bilgilendirilmemiş olmalarıdır.

SONUÇ

Sosyal politika uygulamaları sanayi devrimiyle o günün ezilen ve devlet korumasına muhtaç işçi kesimlerini korumak için doğsa da günümüzde sosyal politika kavramı ve kapsayıcılığı farklı türler geliştirmiştir. Sosyal politika altın çağını yarım asır önce yaşasa da günümüzde hala sosyal politika uygulamalarının farklı insan kitleleri ve sorunları için güncellenmesine, dünyanın ihtiyacı vardır. Yirmi birinci yüzyıl, coğrafyamıza başta Afganistan, Irak ve Arap Baharıyla beraber kuzey Afrika ülkeleriyle birlikte sınır komşumuz Suriye'nin de içinde bulunduğu iç karışıklıklar ve terörle gelmiştir. Bu savaş ve terör olayları beraberinde insanları doğup büyüdüğü ana vatanlarını terk etmeye zorlamış ve büyük bir insanlık dramını doğurmuştur. Yurdundan başka ülkelere göç etmeye zorlanan bu insanlar başta yakın komşu ülkeler olmakla beraber gelişmiş ülkelere doğru göç akımını neden olmuştur. Türkiye tarihte birçok kez göç akımlarına maruz kaldığı gibi başta Suriye, Irak, Afganistan ve Afrika ülkelerinden gelen göçmenlerinde, gerek jeopolitik konum itibarıyla gerekse açık kapı politikası sağlamasıyla uğrak yeri haline gelmiştir.

Türkiye 3 milyon 600 bini Suriyeli olmak üzere toplam 4 milyon kayıtlı sığınmacıya ev sahipliği yapmaktadır (UNHCR, 2019). Türkiye sosyal politika uygulamalarının güncel versiyonları olarak sığınmacılara belirlenmiş güney doğu illerinde barınma, eğitim, sağlık, gıda, giyecek ve tercümanlık hizmetleri gibi birçok hizmetin sunulduğu çadır ve konteynir kentler kurmuş, sığınmacılara diğer ülkelere örnek olacak politikalar uygulamıştır. Türkiye sosyal devlet ilkesi doğrultusundan hareketle ekonomik gücü ölçüsünde sığınmacı ve mültecilere insani yaklaşım ve politikalar üretmeye çalışmıştır. Türkiye sadece Suriyeli sığınmacılara bütçesinden 37 milyar dolar (TÜRKSAM, 2019) harcama yapmıştır. Türkiye'ye uluslararası kuruluşlardan ve diğer ülkelere kısıtlı yardımlar sağlanmış bunlar Türkiye'nin harcamaları yanında çok yetersiz kalmıştır. Avrupa Birliği 2015 yılında tahsis ettiği Türkiye'deki Suriyelilere yönelik FRIT yardım programı kapsamında 3 artı 3 milyar toplamda 6 milyar avronun 2,35 milyar avrosunu gerçekleştiren projeler için ödemiş 3,25 milyar avrosunu da devam eden projelere bağlamıştır (MülteciDer, 2019).

Türkiye, Sığınmacıların başlangıçta kamp iç barınma sistemi şeklinde kabulüne başlasa da zamanla artan sığınmacı sayıdan dolayı tüm illere sığınmacıları yerleştirmeye başlamıştır. Sığınmacıların dağılmasıyla beraber kayıt, kontrol ve bu sığınmacılara sağlanacak yardımlarda güçleşmeye başlamıştır. Türkiye başlangıçtan itibaren sığınmacılara geçici bir yardım politikası olan afet yönetimi anlayışla sosyal yardım ve hizmet sağlamaya başlamış ve bunun devamında ileri düzey alana yönelik kurumlar geliştirmemiştir. Kamp dışı yaşayan sığınmacılar sosyal yardım ve hizmetler konusunda büyük eksiklikler yaşamıştır. Türkiye'de illere dağılan sığınmacılara sosyal yardım ve hizmetler önceden o ile yerleşmiş tanıdıkları, sivil halk, yerel STK'lar ve yerel politika uygulayıcı resmi kurumlar tarafından sağlanmıştır. Sığınmacıların ülkemizi seçme konusunda çalışmamıza katılan kurum ve kuruluş yöneticileri ülkemizin Müslüman, güvenli ve yakın komşu ülke olmasının etkili olduğunu düşünmektedirler. Sığınmacıların geri dönüşü ve vatandaşlık konusunda çoğunun başka bir ülkeye geçmek isteyeceklerini ya da ülkemizde kalacaklarını ifade etmişlerdir. Çalışmamızda sığınmacılara yönelik yerel STK ve sosyal politika uygulayıcı resmi kurum yöneticilerinin görüşlerine baktığımızda barınma konusunda sığınmacılar sivil halk ve tanıdıklarının inisiyatifine bırakılmış önemli bir hizmet göz ardı edilmiştir. Katılımcılar barınma konusunda sığınmacıların çoğu düşük gelirli mahallelerde insani yaşam şartlarının altında yaşadıklarını ve eşyalarının yetersiz olduğunu ve devlet yardımının olmadığını belirtmişlerdir. Sağlık hizmeti tüm kayıtlı sığınmacılara genel olarak devlet tekelinden sağlandığı için katılımcılar sığınmacıların sağlık hizmetinden memnun olduğunu ve ek bir yardım ihtiyacı için başvurulmadığını ifade etmişlerdir. Sığınmacıların eğitim konusunda vatandaşlardan ayrı tutulmayarak eşit bir şekilde ücretsiz en yakın ve istenilen okula kayıtlarının yapıldığını, kırtasiye ve burs konularında desteklediklerini ifade etmişlerdir. Sığınmacılar için dil öğrenimini hızlandırmak adına ücretsiz halk eğitim merkezlerinde kurslar düzenlendiğini, fakat devamlılık konusunda sıkıntılar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Katılımcı politika uygulayıcı yöneticiler sığınmacıların düşük ücretli işlerde çalıştıklarını geçimlerini, buldukları her türlü işlerde çalışarak sağladıklarını fakat çalışmalarına yönelik geçici koruma kapsamındaki yasal mevzuat geliştirilse de mülteci ve sığınmacıların sömürüye açık olduklarını ifade etmişlerdir. Yerel politika uygulayıcılarımız sığınmacıların hukuki haklarını bildiklerini, ülkemizde haklarının korunduğunu ve ülkemiz yasalarına uyduklarını ifade etmişlerdir. Kamp dışı yaşayan sığınmacılara sağlanan politika uygulamalarının, yerel politika uygulayıcılarımızın inisiyatifinde olduğu düşünüldüğünde, ilden ile farklılıklar görülebilecektir. Balıkesir Akdeniz'e kıyısı olması sebebiyle Avrupa'ya kaçmak isteyen kayıt dışı sığınmacılar içinde uğrak noktalardan biridir. Balıkesir'de 3404 ikamet izni almış yabancı yaşarken 4715 Suriyeli yaşamını sürdürmektedir (Göç, 2019). Balıkesir'deki yöneticilerin sığınmacılara yönelik sosyal yardım ve hizmet uygulamaları önem arz etmektedir.

Sonuç olarak ülkemizde kamp dışı yaşayan sığınmacılara sağlanan sosyal yardım ve hizmetler beklentiyi karşılamakta yetersizdir. Yerel yönetimlerin bu konuda ek ekonomik kaynak ve sosyal yardım politikaları geliştirmesi gerekmektedir. İllerde yöneticilerin sığınmacılara yönelik görüşleri ve uygulamaları farklılık göstermekte genel bir sosyal politika kurumsallık ihtiyacı fark edilmektedir. Dezavantajlı gruplar arasında sığınmacı ve mültecilere yönelik kalıcı yerele indirgenmiş politika uygulamaları gerekmekte yerel yönetimler ve STK'ların ortak paydada buluşması gerekmektedir. Günümüzün gündem belirsizliği olan göç olgusu yetkili makamlarca halkla paylaşımına gidilerek göç hareketini içinde barındıran halkın aydınlatılması gerekmekte ve uzun vadeli planlar için görüş birliği oluşturulmalıdır. Geçici korumadakilere uygulanan sosyal yardım anlayışı, kısa süreli yardımı öngören afet yönetimi anlayışından çıkarılarak uzun vade de ve köklü göç yönetiminde sosyal yardım hizmeti yetkisi barındırılmalı ve ilgili STK'ları ve halkı da içine alan güçlü sistematik yapılanma oluşturulmalıdır. Sosyal politika uygulamaları tüm yerinden edilmiş göç mağdurlarını dünyanın her yerinde kapsadığında ve etkili uygulandığında önemli bir sosyal politika sorunu nihayetinde çözülmüş olacaktır.

EK: Yönetici Katılımcılara Yöneltilmiş Mülakat Soruları

1. Türkiye'yi Suriyelilerin sığınma amaçlı seçme sebebi nedir, sizce neden Türkiye'yi tercih ettiler?
2. Sizce Suriyeliler ülkelerine geri dönmek isterler mi, geleceğe yönelik planları neler olabilir? Sizce Türk vatandaşlığı verilmeli mi fikirleriniz neler olur?
3. Türkiye'ye göç etmek zorunda kaldıklarından bu yana sizce barınma ihtiyaçlarını nasıl karşılıyorlar? Bu konuda sizce hangi kurumlardan destek alabilirler?
4. Türkiye'de Suriyelilere sağlanan sağlık hizmetleri hakkında düşünceleriniz nelerdir? Sizce bu konuda neler yapılmalı?
5. Geçimlerini nasıl sağlıyor olabilirler? Sizce iş bulma ve çalışma konusunda ne gibi destekler alabilirler?
6. Türkiye'de yaşama konusunda gerek Türk Devleti'nin gerekse özel kuruluşların sizce ne gibi yardımları olabilir?
7. Sizce çocuklar eğitim hizmetlerinden yeterince faydalanabiliyor mu? Eğitim süreçlerinde dil problemi yaşıyor olabilirler mi? Eğitim konusunda Türk devleti ve özel kuruluşlar neler yapılabilir?
8. Sizce sığınmacıların hukuki hakları korunuyor mu, yeterince bilgilendirme ve destek sağlanıyor mu?

KAYNAKÇA

- ALPTEKİN, K. AKARCA Y. ULUTAŞ, D. USTABAŞI GÜNDÜZ, D.(2018). "Konya'da Geçici Koruma Altında Yaşayan Suriyeliler Üzerine Bir Çalışma" Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, Yıl: 18, Sayı: 40/2, ss: 87-114.
- ASLAN, A., CAMBAZ, H. Z. ve KARASU, S.(2018). "Üniversite Öğrencilerinin Suriyeli Mültecilere Yönelik Algı ve Görüşlerine Yönelik Bir Nitel Araştırma", R & S - Research Studies Anatolia Journal, Vol:1, Issue:3, pp:472-489.
- ÇÖMEZ POLAT, F. KAYA, E.(2017). "Bir Ötekileştirme Pratiği: Türkiye'de Yaşayan Suriyelilere Yönelik Tutumlar" Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt:1, Sayı:1, ss:38-48,
- DİCICCO-BLOOM, B. CRABTREE, B.F.(2006). "The Qualitative Research Interview" Medical Education, Vol:40, pp:314-321, <https://doi.org/10.1111/j.1365-2929.2006.02418.x>
- EDWARD, J. HİNES-MARTİN, V.(2015). "Exploring the Providers Perspective of Health and Social Service Availability for Immigrants and Refugees in a Southern Urban Community" Journal of Immigrant and Minority Health August, Volume:17, Issue:4, pp:1185-1191.
- EKŞİ, N.(2014). "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukuku" Beta Yayınları, 1.Baskı, ISBN 978-605-333-116-2. İstanbul.
- FARLEY, R. ASKEW, D. KAY, M. (2012). "Caring For Refugees İn General Practice: Perspectives From The Coalface" Australian Journal of Primary Health, Volume:20, Issue:1, Published:21, pp:85-91, <https://doi.org/10.1071/PY12068>.
- FENNELLY K.(2006). "Listening To The Experts: Provider Recommendations On The Health Needs Of Immigrants And Refugees", J Cult Divers, Volume:13, Issue:4, pp:190-200.

- GÖÇ, (2019). Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, <https://www.goc.gov.tr>. (02.10.2019).
- GÜLTAÇ, A. S. YALÇIN BALÇIK, P.(2018). “Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Sağlık Politikaları” Sakarya Tıp Dergisi, Cilt:8, Sayı:2, ss:193-204.
- KARATAŞ, Z.(2015). “Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri”, Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi, Cilt:1, Sayı:1, ss:62-80.
- LEVENT, F. ÇAYAK, S.(2017). “Türkiye’deki Suriyeli Öğrencilerin Eğitimine Yönelik Okul Yöneticilerinin Görüşleri” Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt:14-1, Sayı:27, ss:21-46.
- MÜLTECİ DER, (2019). <https://multeciler.org.tr/avrupa-birliginden-3-milyar-euro-geldi-mi/> (01.10.2019).
- PAKSOY, S. KARADENİZ, M.(2016). “Kilis’te Çalışan Suriyeli Sığınmacıların Sosyoekonomik Yapısı Üzerine Bir Araştırma”, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:15, Sayı:58, ss:785-798.
- TAŞCI, F.(2009). “Bir Sosyal Politika Sorunu Olarak Göç”, Kamu-İş Dergisi, Cilt.10, Sayı.4, ss:177-204.
- TOPKAYA, Y. AKDAĞ, H.(2016). “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Suriyeli Sığınmacılar Hakkındaki Görüşleri (Kilis 7 Aralık Üniversitesi Örneği)” Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt:7, Sayı:1, ss:767-786.
- TOSUN, S.(2017). “Afet Yönetiminde Mülteci ve Sığınmacılara Yapılan Sosyal Yardımlar ve Hizmetler” Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale.
- TOSUN, S. YILDIRIM, Y. AZAZİ, H.(2019). “Afet Yönetiminde Sığınmacılara Yapılan Sosyal Yardımlar ve Hizmetler Üzerine Nitel Araştırma”, Sosyal, Beşeri Ve İdari Bilimler Alanında Araştırma Ve Değerlendirmeler, Gece Kitaplığı Yayınevi, 1.Baskı, Cilt:3, ISBN: 978-605-180-901-4, Ankara.
- TÜİK, (2019). Türkiye İstatistik Kurumu <https://tuik.gov.tr>. (10.09.2019).
- TÜRKSAM, (2019). Türkiye Uluslararası İlişkiler ve Stratejik Analizler Merkezi, <http://turksam.org/turksam-goc-gocmen-bulteni-28-ocak-2019> (10.09.2019).
- UNHCR, (2019). Birleşmiş Milletler Mülteci Örgütü <https://www.unhcr.org/tr>. (08.10.2019).
- UZUN, E. M. BÜTÜN, E.(2016). “Okul Öncesi Eğitim Kurumlarındaki Suriyeli Sığınmacı Çocukların Karşılaştıkları Sorunlar Hakkında Öğretmen Görüşleri” Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi, Cilt:1 Sayı:1 ss:72-83.
- YILDIRIM, A.(1999). “Nitel Araştırma Yöntemlerinin Temel Özellikleri ve Eğitim Araştırmalarındaki Yeri ve Önemi” Eğitim ve Bilim Dergisi, Cilt:23, Sayı:112, ss:7-17.
- YILMAZ, T. YENİHAN, B.(2016). “Yükseköğretim Genel İşlevleri Doğrultusunda Akademik Performansın Değerlendirilmesi: Sorunlar ve Çözümler”, 1.Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Kongresi-İnsan ve Toplum Bilimleri(I-BAD-2016), 19-22 Mayıs 2016, Madrid, İSPANYA.